

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 03.03.2021
Kabul Tarihi / Date Accepted : 03.05.2021
Yayın Tarihi / Date Published : 15.06.2021

 <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2021.21.62826-890136>

NE HEDEFLİYORUZ? NASIL ÖLÇÜYÜRÜZ?

Serkan KELEŞOĞLU¹, Emine Özlem YİĞİT²

ÖZ

Ölçme ve değerlendirme öğretim süreçlerinin amaçlarına ulaşip ulaşmadığını belirleyebilmek için en önemli boyuttur. Öğretim programlarındaki kazanımların öğrenciler tarafından edinilip edinilmediğinin belirlenmesi için de etkili araçların geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bu çalışmada, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz döneminde 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki "Birey ve Toplum" ve "Kültür ve Miras" öğrenme alanlarındaki kazanımların değerlendirilmesi amacıyla kullanılan soruların kazanımlara uygunluğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak araştırma temel nitel araştırma yaklaşımına uygun modellenmiştir. Türkiye'nin farklı illerinde uygulanmış 60 sınav dokümanına ulaşılmıştır. Dokümanlar soru inceleme formu kullanılarak iki alan uzmanı tarafından içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda; sınavlarda çoğunlukla çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma ve eşleştirme türünde bilişsel alanın bilgi düzeyine yönelik ölçme çalışmalarının yapıldığı, bu çalışmaların "Birey ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanımları ölçmek için yeterli düzeyde olmadığı ancak "Kültür ve Miras" öğrenme alanındaki alt düzey (fark etme, tanıma, karşılaştırma köklerine sahip) kazanımları ölçmede kısmen daha uygun olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Sınavların hazırlanmasında kazanım düzeylerine uygun araçların geliştirilmesi ve kullanılması, bu araçları geliştirmeye yönelik gerekli eğitimlerin/örneklerin öğretmenlerle paylaşılması ve bu tür çalışmaların 2018 yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki diğer öğrenme alanlarına yönelik de yürütülmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, ölçme ve değerlendirme, taksonomi

WHAT DO WE AIM AT? HOW DO WE MEASURE?

ABSTRACT

Measurement and evaluation is the most important section to determine whether the teaching processes have achieved the aims. It is necessary to prepare and apply appropriate tools to determine whether the objectives in the curriculum are acquired by students. In this study, it is aimed at determining the appropriateness of the questions used to evaluate the acquisitions in the "Individual and Society" and "Culture and Heritage" learning areas in the 2018 Social Studies Curriculum in the fall semester of the 2018-2019 academic year. For this purpose, the research has been modeled in accordance with the basic qualitative research approach. 60 exam papers have been collected from the different cities of Turkey. These were analyzed using the questionnaire form by two field experts. As a result of the research; it was determined that types of multiple-choice, true-false, filling the blanks, and matching, which are designed for cognitive field measurement studies are utilized in the exam papers, but these studies are not enough to meet the criteria to measure the objectives in the "Individual and Society" learning theme, but the achievements in the theme of "Culture and Heritage" objectives (which have verbs, such as realize, comparison, identify) are generally at the lower level. It has been concluded that it is partially more suitable in measuring. It is recommended to develop and use tools suitable for the level of objectives in the preparation of exams, to share the necessary trainings and examples with teachers to develop these tools, and to carry out such studies for other learning themes in the social studies curriculum.

Keywords: Social studies, assesment and evaluation, taxonomy

¹ Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, skelesoglu@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1208-6919>

² Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ozlem1406@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3362-3437>

1. GİRİŞ

Toplumlar her zaman gelişmeye yönelik hedefler koyar ve bunların gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek zorundadırlar. Bu zorunluluk ilerlemenin ve gelişmenin olup olmadığını ya da ne düzeyde olduğunu ortaya koyma sürecidir. Ortada belirlenmiş bir hedef varsa bu hedeflerin gerçekleşme düzeyinin mutlaka belirlenmesi gerekir. Bu durumun bir diğer nedeni; hedeflere ulaşma düzeyinin belirlenmesi ile kalınmayıp geline noktanın yeterliliğinin de sorgulanması gerekliliğidir. Böylece alınması gereken önlemlere yönelik tartışmaların yapılması yoluyla sistemin sürekliliğinin ve güncelliğinin sağlanması da mümkün olacaktır. Yine bu noktada benzer sistemlerle yapılacak karşılaştırmalar niteliğin artırılması açısından katkı sağlayacaktır. Eğitimde kalitenin artırılmasına yönelik çalışmalarda da (Chapman & Adams, 2002; Holt, 2000; Kellaghan & Greaney, 2001; Ozga vd., 2011; Tessmer, 1993) ölçme ve değerlendirmenin eğitim-öğretim sürecinin her boyutunda niteliğin artırılması için önemli işleve sahip olduğu, böylece daha etkili öğretim programlarının geliştirilmesinin ve uygulanmasının mümkün olacağı belirtilmektedir.

Eğitimde kalite sadece sistemin genelini değerlendirilmesi yoluyla değil, her bir öğretim düzeyinin ve bu düzeylerde alınan farklı derslerin kazanımlarına ulaşma düzeylerinin sağlanması ve geliştirilmesi sayesinde gerçekleşebilir. Bu noktadan hareketle, çalışmada sosyal bilgiler dersinin hedeflerine ulaşması açısından yapılan değerlendirmelerin ve buna yönelik olarak kullanılan ölçme araçlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Literatür incelendiğinde, sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına ve bu programların uygulanmasına yönelik çalışmaların ölçme ve değerlendirme boyutuna farklı açılardan değinmiş oldukları görülmektedir. Öğretmen eğitiminde niteliğin artırılması (Quashigah vd., 2014), yenilenen programlarla birlikte sosyal bilgiler öğretiminde ölçme ve değerlendirmenin doğasındaki değişim (Alleman & Brophy, 1999), geleneksel ve alternatif ölçme-değerlendirme araçlarının kullanımı (Çalışkan & Kaşıkçı, 2010; Kankam vd., 2014; Letina, 2015), öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmeye yönelik öz yeterlilik algıları (Ezer & Ulukaya, 2018), standartların ve ulusal sınavların çağında sosyal bilgiler öğretimi (Au, 2009; Grant, 2007; Ross vd., 2014; Vogler & Virtue, 2007), sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme yeterlilikleri (Bordoh vd., 2015) gibi konular bunlar arasında yer almaktadır.

Sosyal bilgiler dersinde ölçme ve değerlendirme süreciyle ilgili görüşler, ulusal düzeyde yapılan sınavlara (Au, 2009; Grant, 2007; Newmann, 2006; Savage, 2003; Vogler & Virtue, 2007) ve öğretmenlerin öğrenme-öğretim sürecinde başarı düzeyini belirlemeye yönelik olarak yaptıkları sınıf içi testlere (Çalışkan & Kaşıkçı, 2010; Letina, 2015; Torrez & Claunch-Lebsack, 2014) bağlı olarak farklı şekillerde ifade edilmiştir. Bu bağlamda özellikle ulusal düzeyde yapılabilecek sınavlarda sosyal bilgiler dersinin ne oranda yer aldığına ve nasıl yansıtıldığına bağlı olarak bu dersin kazanımlarının gerçek anlamda değerlendirilmekten uzak olduğunun söylenmesi mümkündür. Bu durum Popham (2001) tarafından sadece sosyal bilgilere özgü değil, genel bir sorun olarak görülmekte ve gerek ulusal çaptaki sınavların hazırlanmasında gerekse öğretmenlerin sınıf içinde gerçekleştirdikleri ölçme ve değerlendirme sürecinde “değerlendirme okuryazarlığının olmamasının” yarattığı sorunlar olarak ifade edilmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin ölçme ve değerlendirme boyutunda karşılaşılan sorunlar doğrultusunda öğretmenlerin buna yönelik bilgi düzeylerinin ve yeterliliklerinin ortaya konulmasının ve bunların örnek uygulamalara dayalı olarak ele alınmasının önemli ve gerekli olduğu görülmektedir. Böylece hizmet öncesi ve hizmet-içi eğitimlerle çözüme yönelik adımlar atılması mümkün olacaktır. Dolayısıyla, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları ölçme araçlarının analizi yoluyla durumun betimlenmesinin konuya dair bir ihtiyaç analizi niteliği taşıyacağı düşüncesiyle bu çalışma ortaya konulmuştur. Buradan yola çıkarak, Türk Eğitim Sistemi’nde ulaşılmaya çalışılan hedefler göz önüne alındığında, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenmiş olan genel hedeflere yönelik olarak her bir ders için öğretim programlarının hazırlanmakta ve uygulanmakta olduğu görülmektedir. Bu öğretim programları ise son yıllarda sık aralıklarla güncellenmekte ve içinde bulunan zamanın gerektirdiği değişiklikler programlara yansıtılmaya çalışılmaktadır. Gelbal ve Kellecioğlu (2007) tarafından da belirtilmiş olduğu gibi, öğretim programlarındaki değişiklikler doğal olarak derslerin içeriğinde, öğretim yöntem ve tekniklerinde, materyallerde, ölçme ve değerlendirme yöntemlerindeki değişiklikleri de beraberinde getirmektedir.

Ölçme ve değerlendirme açısından ele alındığında, 2005 yılında yayınlanan öğretim programlarında yapılandırıcı yaklaşımın temel alınmasına bağlı olarak da geleneksel ölçme ve değerlendirmenin yanı sıra otantik ölçme değerlendirme araçlarının ön plana çıkmış olduğu görülmektedir. Öğretim programında öğrencilerin bilgilerini, becerilerini ve tutumlarını değerlendirebilmek için çoktan seçmeli, eşleştirmeli, kısa yanıtı, açık uçlu madde türlerini içeren araçların yanında gözlemlerin, dereceli puanlama anahtarlarının, öz, akran ve grup değerlendirme formlarının, performans ve proje görevlerinin, yapılandırılmış grid, dallanmış ağaç vb. grafiksel gösterimlerin kullanılması gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2005). 2005 yılında yayınlanan öğretim programlarında bu şekilde ayrıntılı olarak tanıtılan ve örneklerle sunulan ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin olarak 2018 yılında yayınlanan öğretim programında genel ifadelerle yetinilmiş olduğu dikkat çekmektedir. 2018 yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda da ölçme ve değerlendirmenin yalnızca süreç odaklı değil hem süreç hem de

tanılayıcı (öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerini belirleyici) amaçla yapılması gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 2018).

2017 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (ÖYGGM) tarafından yayınlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerinden Mesleki Yeterlilikler başlığı altında da “ölçme ve değerlendirme, yöntem, teknik ve araçlarını amacına uygun kullanır” ifadesine yer verilerek (ÖYGGM, 2017, s.8), ölçme ve değerlendirmenin öğretmenlerin sahip olmaları beklenen yeterlilikler arasında yer aldığı bir kez daha vurgulanmıştır. Görüldüğü üzere eğitim fakültesi mezunu her öğretmen adayının mesleki bir gereklilik olarak ölçme ve değerlendirme konusunda yeterli olması beklenmektedir. Zira ölçme ve değerlendirme sadece sürecin ya da sonucun hedeflere ulaşma açısından bizlere neleri ifade ettiğinin ortaya konulması açısından değil, bir öğretme-ve öğrenme süreci olarak da görülmelidir. Dolayısıyla “öğrenmenin değerlendirilmesi”nden öteye geçilerek, “öğrenmek için değerlendirme” ve “öğrenme olarak değerlendirme” üzerine de dikkat çekilmelidir (Torrance, 2007).

Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme açısından yeterliliği öncelikle hizmet öncesi dönemde lisans düzeyinde aldıkları eğitimle sonrasında ise hizmet içi eğitimlerle sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu iki aşamada alanyazın incelendiğinde genellikle olumsuz sonuç ve yorumlarla karşılaşmaktadır. Buna yönelik olarak, öğretmenlerin hizmet öncesi dönemde ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir (Birgin, 2007; Canbazoglu vd., 2010; Erdemir, 2007; Karaca, 2003; Kilmen vd., 2007; Sağlam-Arslan vd., 2008). Bu bağlamda, Gök ve Şahin (2009) sınıf öğretmenlerinin geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanmada kendilerini yeterli görürken otantik ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanmada yeterli görmediklerini belirlemişlerdir. Adıyaman (2005) Türkçe öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmede yeterli bilgiye sahip olmadıklarını; Memişoğlu (2012) ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme açısından çok zorlandıklarını aktarmışlardır. Birçok çalışmada da benzer şekilde, öğretmenlerin özellikle otantik ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanabilmede yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Adanalı, 2008; Anıl & Acar, 2007; Çakan, 2004; Çoruhlu vd., 2009; Gelbal & Kellecioğlu, 2007; Güneş, 2007; Gök & Şahin, 2009; Kanatlı, 2008; Okur, 2008; Okur & Azar, 2011; Parmaksız & Yanpar, 2006; Sağlam-Arslan vd., 2009; Yayla, 2011). Bazı araştırmalara göre ise öğretmenler geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının etkisinden hala kurtulamamışlardır (Aydın, 2005; Çakır & Çimer, 2007; Çalık, 2007; Erdal, 2007; Gömleksiz & Bulut, 2007; Orbeyi, 2007; Sağlam-Arslan vd., 2008; Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2007).

Öğretmenlerin, öğretim programlarının felsefesine uygun olarak süreci değerlendirmede kullanabilecekleri yöntem ve teknikleri kullanmama gerekçeleri incelendiğinde; bilgi eksiklikleri dışında öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme açısından otantik değerlendirmeleri zaman alıcı olarak değerlendirmeleri (Acat & Demir, 2007; Gelbal & Kelecioğlu, 2007; Gömleksiz & Bulut, 2007), ölçme ve değerlendirme araçlarını geliştirmenin maliyetli olması ve öğrenci sayısının fazla olması (Kartallıoğlu, 2005; Korkmaz, 2006; TTKB, 2007) gibi nedenlerin yer aldığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde ölçme ve değerlendirme alanıyla ilgili yapılan araştırmaların ağırlıklı olarak öğretmenler üzerinde yürütüldüğü, amaç olarak geleneksel ve tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanımı (Candur, 2007; Çelikkaya vd., 2010; Yıldırım & Öztürk, 2009) ile bu konuda yaşanan sıkıntılar (Çoruhlu vd., 2009; Kutlu, 2005; Maral, 2009; Yapıcı & Demirdelen, 2007) üzerine yoğunlaşıldığı dikkat çekmektedir.

Öğretim programlarının hedeflerine ulaşmasında ve eğitim-öğretim sürecinde beklenen kazanımların elde edilmesinde, programların uygulayıcısı konumunda olan öğretmenlerin bu konudaki tutumlarının ve yeterliliklerinin büyük öneme sahip olduğu açıktır (Kutlu, 2007). Sosyal bilgiler eğitiminin temel amacı olan etkin vatandaş yetiştirme bağlamında da benzer durum geçerlidir. Bunun yanı sıra, gerek öğrenme-öğretme sürecinde gerekse ölçme ve değerlendirme boyutunda geleneksel yaklaşımların ötesine geçilmesi, demokratik toplumların ihtiyaç duydukları vatandaşların yetiştirilmesinde vazgeçilmez niteliktedir. Eleştirel düşünen, yaratıcı, girişimci, sorgulayan, farklı bakış açılarına saygı duyan, düşünce ve görüşlerini etkili bir biçimde ifade edebilen bireylerin demokrasinin temeli olduğu göz önüne alındığında, bilgi aktarımının merkeze alındığı ve öğrenenden de bu bilgileri ezberlemesinin beklendiği yaklaşımlarla bu kazanımların elde edilmesinin güçlüğü de kendini açıkça göstermektedir. Özellikle program aracılığıyla kazandırılmaya çalışılan değerler (Tahiroğlu & Çetin, 2019) ve becerilerin ölçme ve değerlendirme sürecinde alternatif yaklaşımlara gerek duyulmaktadır. Dolayısıyla sosyal bilgiler derslerinde farklı yöntem ve tekniklerin hem öğrenme-öğretme sürecinde hem de ölçme ve değerlendirme boyutunda kullanılması bir tercihten ziyade gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna rağmen, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve araçları kullanmaları konusunda olumlu tutum ve görüşlere sahip olmakla birlikte (Kabapınar & Ataman, 2010; Şahin & Atasoy, 2018); alternatif ölçme ve değerlendirme açısından genellikle proje ve performans değerlendirmenin ötesine geçemedikleri, çoktan seçmeli, açık uçlu, kısa cevaplı ve boşluk doldurmalı soruların yer aldığı geleneksel araçları sıklıkla kullandıkları görülmektedir (Çalışkan & Kaşıkçı, 2010). Öğretmenlerin kendilerini geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanma açısından daha yeterli hissettikleri, zaman ve iş yükü açısından sıkıntı yaşamaları dolayısıyla alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının yararına inansalar da genellikle tercihlerinin

geleneksel yaklaşımlar yönünde olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle, alternatif ölçme ve değerlendirme konusunda hizmet içi eğitim gereksinimleri vurgulanmaktadır (Candur, 2007; Erdoğan, 2007; Kesten & Özdemir, 2010).

Ölçme ve değerlendirme, gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin hedeflerine ulaşip ulaşmadığını belirlemenin en önemli yoludur. Gerek öğretim programı gerekse öğretmen yeterlilikleri açısından ölçme ve değerlendirmenin sağlıklı bir biçimde yapılması bir zorunluluktur. Bu doğrultuda öğretmenlerin farklı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına yönelik sahip olmaları gereken yeterlilikleri ve bu yöndeki uygulamaları önem taşımaktadır. Ayrıca, özellikle sosyal bilgiler dersinin doğası dikkate alındığında, öğretmenlerin bilişsel düzeyin ötesine geçerek duyuşsal ve devinişsel alanların farklı düzeylerine hitap edecek ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanmaları gerekmektedir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde de kazanımların büyük çoğunluğunun çoktan seçmeli ya da kısa cevaplı maddelerin yer aldığı testlerle değerlendirilemeyeceği açıktır.

2005 yılında bu yana geçen süre içerisinde öğretmenlerin hizmet öncesinde ve hizmet içi eğitimde almış oldukları derslerin onları ölçme ve değerlendirme yaklaşımları ve bunların kullanımına dair olumlu yönde etkilemiş olması gerekmektedir. Ancak yapılan çalışmalar (Azrak, 2017) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme okuryazarlık düzeylerinin hala yeterli seviyede olmadığını belirtmektedir. Ayrıca öğretmenlerin, ölçme-değerlendirme sürecinde bireysel farklılıkların dikkate alınmadığı ve programda belirtilen ölçme-değerlendirme ölçüt, yöntem ve tekniklerinin ders süresi açısından uygulanabilir olmadığı görüşünde oldukları (Taş & Kiroğlu, 2018) sonucundan yola çıkılarak, 2005 yılında bu yana yapılan değişikliklere rağmen benzer sorunların devam ettiğinin söylenmesi mümkün görünmektedir. Bununla birlikte, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme yeterliliklerinin kullandıkları ölçme araçlarının incelenmesi yoluyla ortaya konulmaya çalışıldığı çalışmalara (Şanlı & Pınar, 2017) nadiren rastlanmaktadır. Bu araştırmada da öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme amacıyla kullandıkları araçlardan bir tanesi olan sınavlar incelenmiştir. Böyle bir incelemenin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim süreçlerinde kazanımlara uygun sınav hazırlamaya yönelik izlenecek adımlar konusunda daha kapsamlı fikir sunacağı düşünülerek, bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullanmış oldukları ölçme ve değerlendirme araçlarından sınavların analizi edilmesi amaçlanmıştır.

1.1. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından 5., 6. ve 7. sınıf düzeyinde öğretim programındaki kazanımların öğrenciler tarafından edinilme düzeylerini belirlemek için kullanılan sınav sorularının kazanımlara uygunluğunu incelemektir. 4. sınıf düzeyindeki sosyal bilgiler dersi sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmekte olduğu için araştırma kapsamına alınmamıştır. Ayrıca çalışma yedi öğrenme alanına sahip Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programının güz döneminde işlenen ilk iki öğrenme alanındaki (Birey ve Toplum, Kültür ve Miras) kazanımlarla sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın amacına yönelik olarak aşağıdaki alt sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- 5. sınıf sosyal bilgiler dersi “Birey ve Toplum” ve “Kültür ve Miras” öğrenme alanlarına yönelik hazırlanmış sınav soruları kazanımların gerçekleşme düzeyini belirlemeye uygun mudur?
- 2- 6. sınıf sosyal bilgiler dersi “Birey ve Toplum”, ve “Kültür ve Miras” öğrenme alanlarına yönelik hazırlanmış sınav soruları kazanımların gerçekleşme düzeyini belirlemeye uygun mudur?
- 3- 7. sınıf sosyal bilgiler dersi “Birey ve Toplum” ve “Kültür ve Miras” öğrenme alanlarına yönelik hazırlanmış sınav soruları kazanımların gerçekleşme düzeyini belirlemeye uygun mudur?

1.2. Araştırmanın önemi

2018 yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki kazanımların öğrenciler tarafından edinilmesi için tasarlanan ve uygulanan öğrenme-öğretme süreçlerinin etkililiği yapılan ölçme ve değerlendirme çalışmalarıyla belirlenebilmektedir. Bir öğrenme-öğretme sürecinden beklenen öğrencilerin programdaki kazanımları edinmeleri ve günlük yaşamlarına aktarabilmeleridir. Öğretmenler bu amaçla ölçme ve değerlendirme faaliyetleri ile kazanımların gerçekleşme düzeylerini belirlemeye çalışır ve bu faaliyetlerin sonuçlarına göre varsa kavram yanlışlarını ya da yanlış öğrenmeleri düzeltmek üzere ek çalışmalar yaparlar. Bu açıdan öğrencilerin düzeylerinin belirlenmesinde uygun ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılması gerekmektedir. Bu çalışmanın öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme açısından var olan gereksinimlerinin belirlenmesi ve varsa öneriler geliştirilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Bu çalışmada yorumlamacı bir bakış açısıyla öğretmenlerin hazırlamış oldukları sınavların betimlenerek kazanım düzeyine uygunluk durumu anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu nedenle araştırma temel nitel araştırma modeline göre tasarlanmıştır. Merriam (2013, s.22) eğitim gibi uygulamalı alanlarda yaygın olarak temel ve yorumsamacı araştırmaların tercih edilmesi nedeniyle bu çalışmaları temel nitel araştırma olarak tanımlamayı tercih etmektedir. Bu araştırma kapsamında sosyal bilgiler dersi kapsamında uygulanan ölçme araçlarının betimlenmesi ve yorumlanması amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılı güz döneminde Türkiye'nin on farklı ilinde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin uyguladığı sınav dokümanları oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında kartopu örnekleme türü kullanılmıştır. Bu örnekleme türünde, sosyal ağların kullanılması ile başlangıçta bir grup oluşturulmuş sonrasında bu grubun önerdiği kişilerle iletişime geçilerek çalışma grubuna dahil edilmesi yolu izlenmektedir (Kumar, 2011, s.211). Üç sınıf düzeyinde de derse giren ve sınav dokümanlarını paylaşmayı kabul eden öğretmenlere ulaşılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerden sosyal bilgiler dersi 5., 6. ve 7. sınıf düzeylerinde hazırlamış oldukları sınavları paylaşmaları istenmiştir. Çalışma grubundan her bir sınıf düzeyinde 20'şer sınav olmak üzere toplam 60 sınav dokümanına ulaşılmıştır. Çalışma grubuna ait bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Çalışma Grubuna Ait Bilgiler

Sıra No	Görev Yapılan İl	Kıdem	5. sınıf düzeyi sınav sayısı	6. sınıf düzeyi sınav sayısı	7. sınıf düzeyi sınav sayısı	Toplam sınav sayısı
1	Ankara	18	2	2	2	6
2	Aydın	16	2	2	2	6
3	İstanbul	5	2	2	2	6
4	Van	6	2	2	2	6
5	Hatay	8	2	2	2	6
6	Eskişehir	4	2	2	2	6
7	Yozgat	17	2	2	2	6
8	Adana	15	2	2	2	6
9	Iğdır	8	2	2	2	6
10	Van	4	2	2	2	6
Genel Toplam Sınav Sayısı						60

2.3. Veri toplama araçları ve süreci

Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerden 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde uygulamış oldukları sınav dokümanları talep edilmiştir. Ulaştırılan sınav dokümanlarının öğretmenler tarafından hazırlanmış olan belirtke tabloları araştırmacılar tarafından incelenmiş ve yapılan sınavların "Birey ve Toplum" ve "Kültür ve Miras" öğrenme alanlarındaki kazanımları kapsadığı belirlenmiştir.

2.4. Verilerin analizi

Araştırma kapsamında ulaşılan sınavlar dokümanlarındaki sorular içerik analizine tabi tutulmuştur. Soruların incelenmesi amacıyla araştırmacılar tarafından "Soru-Kazanım Eşleştirme Formu" geliştirilmiştir. Bu formda her bir sorunun ilgili olduğu kazanımın düzeyinin işaretlenebileceği ve gerekli durumlarda açıklama yazılabilecek bir bölüm bulunmaktadır. İki sosyal bilgiler dersi öğretmeni tarafından ilgili form kullanılarak sınav soruları analiz edilerek sınıflandırılmıştır. Sınav dokümanları sınıf ve öğrenme alanları açısından ayrı ayrı analiz edilmiştir. Bu analiz çalışmasında kazanım-soru ilişkisi kurulmuş ardından sorunun kazanımı ölçme düzeyi uzmanlar tarafından belirlenmiştir. Veri analiz sürecinde uzmanlar arasında sınıflandırma çalışması açısından görüş birliği kurulmuştur.

2.5. Araştırmanın etik izni

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Çalışma kapsamında insanlardan veri toplanmamış yalnızca sınav dokümanları incelemesi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde analiz sonuçları sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre ayrı alt başlıklar halinde sunulmuştur. Her alt başlıkta öncelikle kazanım analizine yer verilmiş sonrasında da soru örnekleri paylaşılmıştır.

3.1. Beşinci sınıf düzeyinde uygulanmış sınavların incelenmesi

Araştırma kapsamında incelenmek üzere 5. sınıf düzeyinde 20 sınav dokümanına ulaşılmıştır. Sınavların belirtke tabloları incelendiğinde yıllık planlar açısından “Birey ve Toplum” ile “Kültür ve Miras” öğrenme alanlarındaki kazanımları kapsadıkları belirlenmiştir. Bazı sınavlarda bir sonraki öğrenme alanı olan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının birinci ve ikinci kazanımına yönelik sorular da bulunmaktadır ancak tüm sınavlarda ortak bir durum olmadığı için 5. sınıf düzeyindeki sınavların analizine dahil edilmemiştir. Her bir öğrenme alanına yönelik bulgular ayrı başlıklar halinde sunulmuştur.

3.1.1. Birey ve toplum öğrenme alanı açısından sınavların incelenmesi

5. sınıf “Birey ve Toplum” öğrenme alanında toplam beş kazanım bulunmaktadır. Öğretim programında bu öğrenme alanı işlenirken; “bilimsellik, aile birliğine önem verme ve sorumluluk gibi değerlerle sosyal katılım becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır” (MEB, 2018) ifadesine yer verilmiştir. Kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre analizi Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

5. Sınıf Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarının Taksonomik Düzeyleri

Kazanım Numarası	Kazanım	Taksonomik Alan	Taksonomik Düzey	Bilgi Birikimi Boyutu
SB.5.1.1.	Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.	Bilişsel Duyuşsal	Anlama Alma	Üst Bilişsel
SB.5.1.2.	Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal
SB.5.1.3.	Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.	Bilişsel Duyuşsal	Uygulama Tepkide Bulunma	Olgusal
SB.5.1.4.	Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.	Bilişsel	Anlama	Olgusal

Dört kazanımın tamamının bilişsel alana ait olduğu aynı zamanda 5.1.1. ve 5.1.3. kazanımlarının duyuşsal alan içerisinde de değerlendirilebileceği görülmektedir.

5.1.1. kazanımında öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin önemini fark etmeleri beklenmektedir ancak “fark eder” ifadesi genellikle duyuşsal alan alma basamağı için kullanılmaktadır. Bir öğrencinin bu durumu fark edip etmemesi ölçülebilir bir ifade değildir. Bu kazanımı ölçebilmek için öğretmenlerin çoğu çoktan seçmeli, boşluk doldurma ve doğru-yanlış türünde maddeler kullanmışlardır. İncelenen sınavlarda bu kazanımı ölçmek için sorulmuş bazı soru örnekleri şu şekildedir:

2)Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilgiler dersinin bize sağladığı faydalardan biri değildir?

- A)Sorumluluk bilinci kazanır
- B)İnsan Haklarına saygılı bireyler olmamızı sağlar
- C)Karşılaşılan sorunları çözme becerisini artırır.
- D)Çevremizdeki maddelerin oluşumunu öğretir.

Şekil 1. Sosyal bilgiler dersi 5.1.1. kazanımı soru örneği

Şekil 1’de paylaşılan çoktan seçmeli madde sosyal bilgiler dersinin bireye kazandırdığı ön kabulleri öğrenciye sunmakta ve bunlar arasından uygun olmayan yanıtı seçmesi istenmektedir. Bu madde öğrencinin sosyal bilgiler

dersindeki konulara ilişkin bilgisini ölçebilecek bir maddedir ancak Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olması açısından kendi gelişimine katkısını fark etmesini değerlendirebilecek düzeyde bir soru değildir. Bu kazanıma ilişkin bir başka soru maddesi türü olarak doğru-yanlış örneği Şekil 2’de sunulmuştur.

A-Aşağıda ver alan cümlelerin Doğru(D) mu, yoksa Yanlış(Y) mı olduklarını yanlarına yazar mısınız?(10 Puan)

- () UNİCEF dünya çocuklarının haklarını korumak amacıyla kurulmuştur.
 () Kültürel unsurlar; milletin kaynaşmasını, dayanışma, birlik ve beraberlik içinde yaşamasını sağlamaktadır.
 () İnsan birden çok rol üstlenebilir.
 () Gruplar, ortak bir amaç için bir araya gelmiş insanlardan oluşur.
 () Sosyal Bilgiler dersi hak ve sorumluluklarımızın farkında olmamızı sağlar.
 () Her olay insanları aynı şekilde etkiler.
 () 17 yaşına kadar her birey çocuk sayılır.
 () Sosyal Bilgiler sayesinde vatanını ve milletini seven vatandaşlar oluruz
 () Eğitim görme hakkı yalnızca maddi durumu iyi olan çocuklara tanınmış bir haktır
 () Yaşama hakkı her bireyin en temel hakkıdır.

Şekil 2. Sosyal bilgiler dersi 5.1.2. kazanımı soru örneği

Şekil 2’de paylaşılan soru örneği aslında birden çok kazanıma yönelik bilgi düzeyini ölçebilecek doğru-yanlış türü bir maddedir. 5.1.1. kazanımı açısından “Sosyal bilgiler dersi hak ve sorumluluklarımızın farkında olmamızı sağlar” ve “Sosyal bilgiler sayesinde vatanını ve milletini seven vatandaşlar oluruz.” önermeleri kazanımın ölçülebilmesi için yeterli düzeyde değildir. Sınav dokümanları incelendiğinde 5.1.1. kazanımı bilişsel alan hatırlama düzeyinde kabul edilmiş ve çoktan seçmeli ya da doğru-yanlış türü maddelerle ölçülmeye çalışıldığı görülmüştür.

5.1.2. kazanımının ölçülebilmesi için öğrenciye yakın çevresinde karşılaşılabileceği bir örnek olay sunulması ve bu örnek olayın farklı boyutlarının bulunduğu belirleyebilmesi gerekmektedir. Ancak incelenen sınavların genellikle olgu, olay, genelleme gibi kavramların anlamlarının öğrenciler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığının belirlenmeye çalışılmasıyla sınırlı tutulduğu görülmektedir.

2- Bir olayın birden fazla nedeni ve sonucu olmasına ne denilmektedir?

- A) Olgu
 B) Görüş
 C) Genelleme
 D) Çok boyutluluk

Şekil 3. Sosyal bilgiler dersi 5.1.3. kazanımına yönelik soru örneği

Şekil 3’te görüleceği üzere bu tür sorular kazanımı ölçmek için yeterli düzeyde değildir. Özellikle somut örneklerin sunulup farklı bakış açılarıyla analiz edebilecekleri açık uçlu soru türlerine yer verilmesi gerekirdi.

5.1.3. kazanımı kapsamında öğrencinin sahip olduğu hakları bilmesi, farklı gruplarda alabileceği rollerin farkında olması ve bu roller açısından görev ve sorumluluklarına uygun davranması gerekmektedir. Bu durumun ölçülebilmesi için öncelikli olarak gözlem formlarının kullanılarak öğrencinin davranışlarının gözlemlenmesi beklenmektedir. İlgili kazanımın sınavlarda ölçülmesi amacıyla çoğunlukla doğru-yanlış ya da çoktan seçmeli test maddelerine yer verildiği görülmüştür. Çok az sayıda sınavda ise karakterlerin kendilerini tanıttığı ve farklı rol ve sorumlulukları hakkında bilgi verdikleri açık uçlu soru türlerine rastlanılmıştır. Bu soru örneklerinden bir tanesi Şekil 4’te sunulmuştur.

Merhaba ben Sena. Çevremdeki insanlar bana farklı ifadelerle seslenir. Babam "kızım", dedem "torunum", kardeşim "abla", sınıf arkadaşlarım "başkan" diye çağırıyor beni. Evde vaktinde yatıyorum ama odamı düzenli tutamıyorum. Arkadaşlarımla oyun oynuyorum ve çok eğleniyorum. Oyunlar sırasında arkadaşlarıma saygılı davranıyorum. Okulda öğrenciyim. Temiz, düzenli bir sınıfta eğitim almaya hakkım var. Başarılı olabilmek için ödevlerimi zamanında yapıyorum. Öğretmenimi dikkatli dinliyorum ve derslerde söz almadan konuşmuyorum. Okul kurallarına uyuyorum. Ama bazen okula geç kalıyorum.

1. Aşağıdaki ilk dört soruyu metne göre cevaplayınız. (20 Puan)

- 1- Sena hangi gruplarda yer almaktadır? Yazınız.
.....
- 2- Sena içinde yer aldığı gruplarda hangi rolleri üstlenmiştir? Yazınız.
.....
- 3- Sena evde hangi sorumluluğunu yerine getirememektedir? Yazınız.
.....
- 4- Sena hangi haklarını kullanmıştır? Yazınız.
.....

Şekil 4. Sosyal bilgiler dersi 5.1.3. soru örneği

Yukarıdaki soru örneğinde bilişsel bir ölçme yapılmış ve farklı roller açısından yerine getirilmesi gereken sorumlulukların ve hakların belirtilmesi istenmiştir. Ancak kazanım açısından incelendiğinde öğrencinin kendisinin rollerini ve rollerle ilişkili olacak sorumluluk ve haklarını ifade etmesi gerekmektedir. Bu nedenle ilgili kazanımın incelenen sınavlarda ölçülmesine uygun sorulara rastlanmadığı görülmektedir.

Ünitenin son kazanımının (5.1.4.) kazanım yazma ilkelerine uygun olmadığı görülmektedir. İlgili kazanımı edinmiş öğrencinin hem çocuk haklarından yararlanmaya hem de çocuk haklarının ihlal edildiği durumlara örnekler verebilmesi beklenmektedir. Aynı kazanım içinde iki farklı kazanım ifadesine yer verildiği görülmektedir. İncelenen sınavlarda genellikle çocuk haklarına ilişkin hatırlama düzeyinde sorular sorulduğu ve çocuk haklarının ihlal edildiği durumların öğretmenler tarafından verilerek öğrencilerden eleştirmeleri istenebilirdi. İncelenen dokümanlarda genellikle kavrama düzeyinde çoktan seçmeli test maddeleriyle ölçme yapıldığı görülmektedir. Bu sorularından biri Şekil 5'te sunulmuştur.

1- Madde 32: Çocuk işçiliği
Hükümet sizi, sağlık veya gelişiminiz için zararlı nitelikte, eğitiminizi engelleyen veya başka insanların sizi sömürmelerine neden olan işlerden korumalıdır.
Aşağıdakilerden hangisi Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin verilen maddesine uygun bir yaklaşımdır?

- A) Çocukların vasıfsız işlerde çalıştırılmaları uygundur.
- B) Çocuklar da yetişkinlerin aldıkları ücret kadar ücret almamalıdır.
- C) Eğitimlerine devam ettikleri sürece çocukların çalıştırılmaları normaldir.
- D) Çocukların ne şekilde olursa olsun çalıştırılmaları doğru değildir.

Şekil 5. Sosyal bilgiler dersi 5.1.4. kazanımı soru örneği

Yukarıdaki soru örneği incelendiğinde Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 32. maddesinin verildiği ve bu maddeye uygun durumun belirlenmesi istendiği görülmektedir. Yalnızca Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin bir maddesi açısından bir ölçme ve değerlendirme çalışması yapıldığı ancak sözleşmeyi oluşturan diğer maddelere dair ölçmelerin tamamının sınavlarda sorulabilir olmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle öncelikle kazanım maddesinin sınırlandırılması ve yaş düzeyi için gerekli olan sözleşme maddelerinin belirlenerek öğretmenlere bir çerçeve sunulması gerekmektedir. İlgili kazanıma yönelik farklı bir soru örneği ise Şekil 6'da sunulmuştur.

D) Aşağıdaki soruyu kendi cümlelerinizle cevaplayınız. (25 Puan)

1. Bir gün, arabanızı tamir ettirmek için tamirciye gittiniz. Oraya geldiğinizde tamirhanede 11 yaşındaki bir çocuğun çalıştırıldığını, çok ağır işler yaptığını gözlemlediniz. Tepkiniz ne olurdu? Bu olayda çocuğun hangi hakları ihlal edilmiştir? 11 yaşındaki bir çocuk neden çalıştırılmaz? Soruyu Çocuk Hakları'nı göz önünde bulundurarak cevaplayınız.

Şekil 6. Sosyal bilgiler dersi 5.1.4. kazanımı soru örneği

İlgili soruda bir örnek durum verilmiş ve açık uçlu olarak öğrenci tarafından yanıtlanması istenmiştir. Çocuk haklarının ihlal edildiği bir duruma örnek verebilen bir öğrencinin örnek bir durumu Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilgili maddesiyle ilişkilendirebilmesi de beklenmektedir. Bu açıdan çok az sınavda kazanımı ölçmeye uygun soru türlerine yer verildiği söylenebilir.

3.1.2. Kültür ve miras öğrenme alanı açısından sınavların incelenmesi

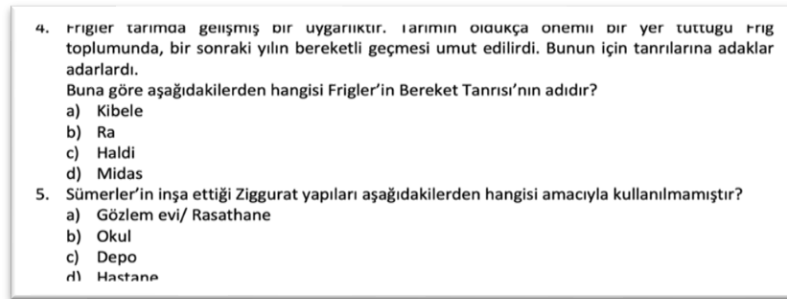
5. sınıf düzeyinde incelenen diğer bir öğrenme alanı tarih disiplinin daha baskın olduğu “Kültür ve Miras” öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında; “*kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran, Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir millî bilincin oluşturulması amaçlandığı*” belirtilmektedir (MEB, 2018). Bu içeriğe uygun olarak öğrencilere estetik ve kültürel mirasa duyarlılık değeri kazandırılması, anadili Türkçeyi etkili kullanma ve araştırma becerilerinin ön plana çıktığı belirtilmektedir. İlgili sınıf düzeyindeki öğrenme alanındaki beş kazanım Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

5. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımların Taksonomik Düzeyleri

Kazanım Numarası	Kazanım	Taksonomik Alan	Taksonomik Düzey	Bilgi Birikimi Boyutu
SB.5.2.1.	Somut kalımlarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal
SB.5.2.2.	Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.	Bilişsel	Uygulama	Kavramsal
SB.5.2.3.	Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal
SB.5.2.4.	Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.	Bilişsel	Çözümleme	Kavramsal
SB.5.2.5.	(Kazanım açıklaması: <i>Günlük hayatta yerleşmiş kültürel unsurların sürekliliği ve değişimi üzerinde durulur.</i>)	Bilişsel	Değerlendirme	Olgusal

Tabloda da görüldüğü üzere ilgili öğrenme alanındaki kazanımların tamamı bilişsel alan kazanımıdır. 5.2.1. kazanımında öğrencilerin Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarından kalan somut kalımların incelenmesi ve bu eserler üzerinden insanlık tarihine katkılarının belirlenmesi beklenmektedir. Kazanım içeriği açısından öğrencilerin Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış tüm kültürleri bilmesi, bu kültürlerle dair eserleri eşleştirebilmesi ve bu eserlerin insanlık tarihi açısından önemini belirleyebilmesi gerekmektedir. İçerik açısından çok geniş olan bu kazanıma ilişkin olarak genellikle eşleştirme, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli soru türlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu tür soru örneklerinden biri Şekil 7 ve 8'de sunulmuştur.

Şekil 7. Sosyal bilgiler dersi 5.2.1. kazanımı soru örneği

Şekil 7'deki örnekte olduğu gibi sınavlarda çoğunlukla uygarlıklar ve uygarlıkların tarihsel açıdan önemli özelliklerinin bilgi düzeyinde öğrenilip öğrenilmediği açısından sorulara yer verilmektedir. Şekil 8'de farklı bir soru örneği olarak eşleştirme sorusuna yer verilmiştir.

2) Aşağıdaki kavramları, ilgili oldukları açıklamalar ile eşleştiriniz. (3x6=18 puan)

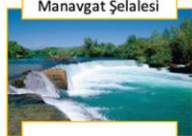
Dünyanın ilk yazılı yasalarnı (kısasa kısas) yapan kişidir.	☐	A ASURLULAR	☐	Başkenti Tuşpa'dır. Doğu Anadolu bölgesinde yaşamışlardır. Sulama kanalları(Şamran) ile ünlüdürler.
Tarihteki ilk kütüphaneyi kurmuşlardır.	☐	B URARTULAR	☐	Parayı bulan uygarlıktır. Ticarete ileri gitmişlerdir.
Yazıyı, takvimi, bulan uygarlıktır.	☐	C HİTİTLER	☐	Tarihte bilinen ilk yazılı antlaşmayı yapmışlardır.
		D LİDYALILAR		
		E SÜMERLER		
		F HMMURABİ		

Şekil 8. Sosyal bilgiler dersi 5.2.1. kazanımı soru örneği

İlgili kazanıma yönelik çoğunlukla bilgi düzeyinde ölçme ve değerlendirme yapılmıştır. Bu kazanımın öğrenci tarafından gerçekleşip gerçekleşmediğini belirleyebilmek için örneğin Şekil 8'deki 5. sorunun devamında "Zigguratların insanlık tarihine katkıların", "tarihte ilk kütüphaneyi kurmuş olmanın etkilerinin" ya da "takvim bulunmasaydı günümüze etkilerinin" neler olabileceğine yönelik sorulara yer verilebilirdi.

5.2.2. kazanımında öğrencilerin çevrelerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtmaları beklenmektedir. Bu kazanıma yönelik olarak öğrencinin yaşadığı çevredeki bu unsurlar hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Süreç değerlendirme amacıyla bu tanıtım için broşür afiş hazırlanması gibi çalışmalar yaptırılabilir. Sonuç odaklı değerlendirme kapsamında sınavlar incelendiğinde sınavların çoğunda bu kazanıma yönelik madde bulunmadığı tespit edilmiştir. Sınav sorularında da bilgi düzeyinde Türkiye'nin farklı yerlerindeki (ders kitabında da yer alan) önemli mimari yapılara ilişkin sorulara yer verildiği görülmektedir. Bu soru örneklerinden ikisi Şekil 9'da sunulmuştur.

C. Aşağıda resimleri verilen doğal ve tarihi güzelliklerimizin bulunduğu illeri kutucuklara yazınız. (8 puan)

8- Verilen eşleştirme tablosundaki (?) işareti olan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

İLLER	TARİHİ ESER
Konya?.....
İstanbul	Topkapı Sarayı
Trabzon	Sümela Manastırı
Adıyaman	Nemrut Heykelleri

A) Apandros Tiyatrosu
B) Mevlana Türbesi
C) İshak Paşa Sarayı
D) Efes Antik Kenti

Şekil 9. Sosyal bilgiler dersi 5.2.2. kazanımı soru örnekleri

İlgili sınav sorusunda bilgi düzeyinde çoktan seçmeli bir soru yer aldığı ancak bu soru örneğinin kazanımı ölçmek için yeterli olmadığı görülmektedir. Bu kazanımı ölçmeye yönelik olarak çevresindeki bir doğal varlığı, eseri, nesneyi tanıtıcı yazı yazması ya da afiş hazırlaması gibi yaratıcı bir soruya yer verilmediği görülmektedir.

5.2.3 kazanımında yakından uzağa ilkesine uygun olarak hem kendi çevresindeki kültürel özellikleri belirlemeleri ve bu özelliklerle ülkemizin farklı yerlerindeki kültürel özelliklerin karşılaştırılması beklenmektedir. Ders kitabından bu kazanım içeriğinde öncelikle kültür kavramı tanımlanmış ve Türk kültürünü oluşturan yemek, halk oyunları, gelenek ve görenekler, geleneksel el sanatları tanıtılmıştır. İncelenen sınavlarda bu kazanıma yönelik çoktan seçmeli sorularla farklı bölgelerdeki özelliklerin belirtilmesi istenmiştir. Ancak örneğin halk danslarının farklı gösterim biçimlerine bağlı olarak neden bir farklılık olduğunun sorulması gibi karşılaştırma yapmaya yönelik sorulara yer verilmemiştir. Bu kazanım kapsamında da ders kitabındaki paylaşılan bilgilerin ölçülmeye çalışıldığı görülmektedir. Şekil 10'da bu kazanıma yönelik çoktan seçmeli soru örneği paylaşılmıştır.

Soru 13- Aşağıdakilerden hangisi geleneksel el sanatlarımız arasında gösterilemez?
 A) Çinicilik B) Ebru
 C) Çömlekçilik D) Dügün

Soru 14- İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki düğünlerde oynanan halk oyunu aşağıdakilerden hangisidir?
 A) Horon B) Halay
 C) Zeybek D) Kaşık

Soru 15- Aşağıdakilerden hangisi Türk kültüründe eskiden beri varlığını sürdürmektedir?
 A) Lahmacun B) Pizza
 C) Sandvic D) Hamburger

Şekil 10. Sosyal bilgiler dersi 5.2.3. kazanımı soru örnekleri

5.2.4. kazanımda öğrencilerin kültürel öğeler hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu öğelerin insanları bir arada tutmadaki etkisini belirleyebilmeleri beklenmektedir. Ders kitabından bu kazanıma yönelik olarak; kültürü oluşturan milli ve dini bayramlar, bu bayramlardaki gelenek ve görenekler, askere uğurlama gibi özel kutlamalardan bahsedilmiştir. Ancak sınav dokümanları incelendiğinde yine kitaba paralel olarak bilgi düzeyinde çoktan seçmeli sorulara yer verildiği görülmektedir. Bu kültürel öğelerin toplum üzerindeki etkisini yorumlamaya yönelik sorulara rastlanmamıştır. Bu kazanıma yönelik iki örnek soru Şekil 11'de sunulmuştur.

<p>4) Aşağıdakilerden hangisi milletçe bir arada yaşamamızda önemli bir yere sahip olan, birlik ve beraberliğimizi güçlendiren kültürel öğelerimizden biri değildir? A) Kurban Bayramı B) Kına geceleri C) Bahar Şenlikleri D) Paskalya bayramı</p>	<p>6) Aşağıdakilerden hangisi dinî bayramların özelliklerinden biri değildir? A) Dini bayramlarda herkes işe gider. B) Aileler ve akrabalar bir araya gelir. C) Tüm yurttta coşkuyla kutlanılır. D) Toplumda birlik ve beraberlik oluşur.</p>
--	--

Şekil 11. Sosyal bilgiler dersi 5.2.4. kazanımı soru örnekleri

Üstteki her iki örnek soru incelendiğinde öğrencinin yorum ya da ilişkilendirme yapmasına izin vermeyen yalnızca kitaptaki bilgileri hatırlamasını ölçen soru örneklerine rastlanılmaktadır. Oysaki bu kazanımın ölçülmesi için öğrencinin yorum yapabileceği açık uçlu sorular ya da gözlemlerini paylaşabileceği soru türlerine yer verilebilirdi. Ancak incelenen dokümanlarda bu özelliklere sahip sorular yer almamaktadır.

5.2.5. kazanımında öğrencilerin günlük kültürel özellikleri bilmeleri ve bu kültür öğelerinin yıllar içindeki gelişimi ile değişim ve süreklilik becerisinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Ders kitabında da bu kazanıma yönelik olarak; "Geçmişten Günümüze Kültürümüz" başlığı altında kültürel unsurlar, kültürel unsurları etkileyen değişimler (teknoloji, sanayi, fast food vb.) örneklendirilmiştir. İncelenen dokümanlarda değerlendirme gibi üst düzey bir kazanımı ölçmeye uygun soruya rastlanılmamıştır. Bu kazanıma örnek olarak yine çoktan seçmeli soruların ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir.

7. Aşağıdakilerden hangisi eskiden olan mesleklerin şuan devam etmemesinin nedenlerinden biri değildir?
 A) Sanayini gelişmesi
 B) İnsanların hayal gücünün azalması
 C) İnsanların yeni meslekler bulması
 D) Eski mesleklerden yeni mesleklere göre daha az kazanç sağlanıyor olması

Şekil 12. Sosyal bilgiler dersi 5.2.5. kazanımı soru örnekleri

Soru örneği incelendiğinde sorunun açık olmadığı görülmektedir. Sorunun daha anlaşılır olması için özellikle bir meslek dalının belirlenmesi ve bu meslek özelinde zamana bağlı değişimin etkilerinin değerlendirilmesi gerekirdi.

Bu soruda da görüleceği üzere bir değerlendirmeden öte sanayileşmenin etkisi ile eski mesleklerin önemini kaybettiği genel yargısına öğrencinin ulaşmış ulaşmadığı kontrol edilmektedir.

3.2. Altıncı sınıf düzeyinde uygulanmış sınavların incelenmesi

6. sınıf düzeyinde 20 sınav dokümanı incelenmiştir. Bir önceki sınıf düzeyinde olduğu gibi bu sınıf düzeyinde de yıllık plana uygun olarak iki öğrenme alanına ait kazanımlara yönelik sorular analiz edilmiştir. Bulgular her iki öğrenme alanı için ayrı ayrı olarak kazanım düzeyinde örneklendirilerek sunulmuştur.

3.2.1. Birey ve toplum öğrenme alanı açısından sınavların incelenmesi

6. sınıf düzeyinde bu öğrenme alanında dayanışma ve yardımseverlik değerlerinin ve eleştirel düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama becerilerinin geliştirilmesi beklenmektedir (MEB, 2018). Öğrenme alanında Tablo 4'te sunulan beş kazanım yer almaktadır.

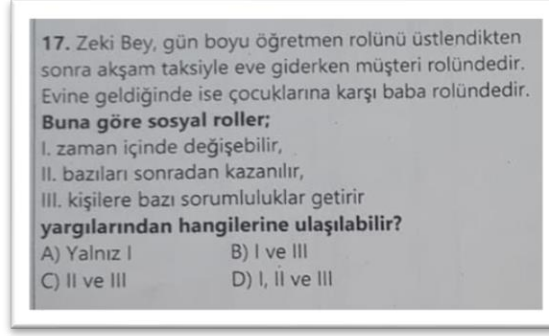
Tablo 4.

6. Sınıf Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımların Taksonomik Düzeyleri

Kazanım Numarası	Kazanım	Taksonomik Alan	Taksonomik Düzey	Bilgi Birikimi Boyutu
SB.6.1.1.	Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.	Bilişsel	Sonuç Çıkarma	Kavramsal
SB.6.1.2.	Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder. (Kazanım açıklaması: <i>Din, dil, tarih gibi kültürü oluşturan unsurlar ele alınır.</i>) Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular. (Kazanım açıklaması: <i>Farklı kişi ve gruplara karşı zaman zaman rastlanan kalıp yargı ve ön yargı örnekleri incelenir. Toplumsal birlikteliğin özel gereksinimli bireylerin yanı sıra farklı sosyoekonomik gruplara mensup olanlar ile farklı etnik, dini ve mezhepsel aidiyetlere saygı duymayı gerektirdiği üzerinde durulur.</i>)	Bilişsel	Çözümleme	Kavramsal
SB.6.1.3.	Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	Bilişsel	Çözümleme	Olgusal
SB.6.1.4.	Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.	Bilişsel Duyuşsal	Uygulama Tepkide Bulunma	Olgusal
SB.6.1.5.	Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	Bilişsel Duyuşsal	Uygulama Tepkide Bulunma	Olgusal

Tablo 4 incelendiğinde beş kazanımın üçünün doğrudan bilişsel alan son iki kazanımın ise hem bilişsel hem de duygusal alan kazanımı olarak değerlendirilebileceği görülmektedir. Ayrıca kazanımların çözümleme ve uygulama gibi üst düzey kazanımlar olduğu görülmektedir.

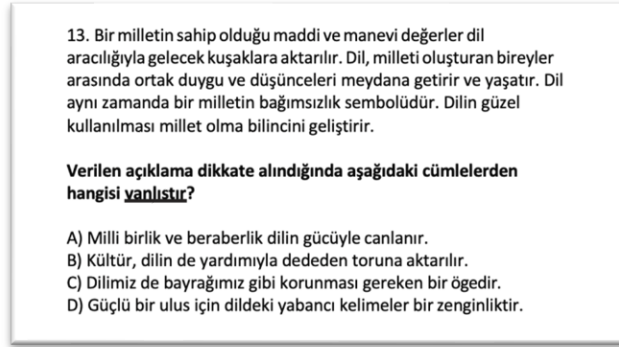
6.1.1. kazanımı kapsamında öğrencilerin kendisinin farklı durumlarda üstlendiği rolleri fark etmeleri ve zamana bağlı olarak rollerdeki değişimi algılayabilmeleri beklenmektedir. Önceki sınıf düzeyinde öğrencilerin rol, sorumluluk, haklar konusunda bilgilendirilerek bu derse belirli bir hazırbulunuşlukla geldiği ifade edilebilir. Ders kitabında rol kavramı, doğuştan ve sonradan edinilen roller açıklanmış, rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklar örneklendirilmiştir. Ancak kazanımda öğrencilerden zaman içindeki rollerin değişimini yalnızca incelemeleri istemiştir. Öğrencinin bu inceleme sonunda edinmesi beklenen kazanımın ya da öğrenme çıktısının ne olacağı davranış olarak ifade edilmemiştir. Bu durum kazanımın ölçülmesi açısından bir sorun oluşturmaktadır. Bu kazanıma yönelik olarak dokümanlarda çoğunlukla çoktan seçmeli soru türlerinden faydalandığı görülmektedir. Bir soru örneği Şekil 13'te sunulmuştur.

Şekil 13. Sosyal bilgiler dersi 6.1.1. kazanımı soru örneği

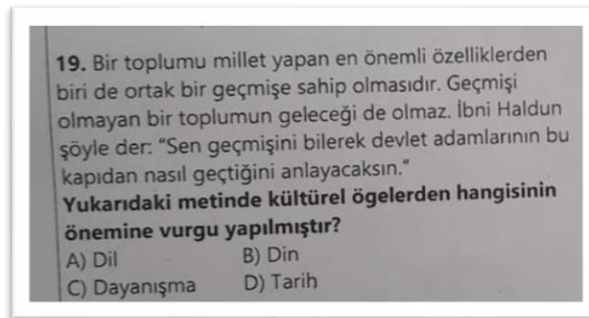
Şekil 13 incelendiğinde kazanımı ölçebilecek yeterlikte bir soru olmadığı görülmektedir. Bu öğrenme alanında zaman, süreklilik ve değişimi anlama becerisinin de geliştirilmesi beklenirken soru örneğinde çok kısa süreli yüzeysel bir değişimden bahsedilmiştir. Bu soru bir önceki sınıf düzeyindeki kazanımı ölçmek için kullanılabilir ancak 6.1.1. kazanımı için uygun değildir. İncelenen diğer dokümanlarda da benzer olarak farklı roller ile sorumlulukların ilişkilendirilmesi çoktan seçmeli ya da eşleştirme çalışmalarıyla istenmiştir. Bu açıdan incelenen dokümanlarda ilgili kazanımı ölçmeye uygun bir soru ile karşılaşılması görülmektedir.

Öğrenme alanının ikinci kazanımında (6.1.2.) öğrencilerin sosyal, kültürel ve tarihi bağların toplumsal birliktelik üzerindeki rolünü analiz edebilmeleri beklenmektedir. 5. sınıf düzeyinde farklı kültürel öğeleri karşılaştıran ve ortak kültürel öğeleri belirleyen öğrencilerden bu sınıf düzeyinde analiz düzeyinde bir beklenti bulunmaktadır. 6. sınıf ders kitabı incelendiğinde ise kültürel ürünler (ebru sanatı), davranışlar (bayramlar, cenaze vb. durumlardaki kültürel davranışlar) örneklendirilerek milli kültür ve kültür öğeleri (dil, tarih, gelenek, örf) sunulmuştur. Farklı örnek durumlar üzerinden kültür öğelerinin toplum üzerindeki etkileri vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu kazanıma yönelik incelenen dokümanlarda çoktan seçmeli soruların yoğunluklu olarak kullanıldığı görülmektedir. Kazanımı ölçmeye yönelik bir soru örneği Şekil 14’te sunulmuştur.

Şekil 14. Sosyal bilgiler dersi 6.1.2. kazanımı soru örneği

Şekil 14’teki örneğin analiz düzeyindeki bir kazanımı ölçmek için yeterli olmadığı görülmektedir. Bir açıklama üzerinden verilen şıklardan birisinin seçilmesinin istendiği bu soru bir açıdan da okuduğunu anlama sorusudur denilebilir. Bu kazanıma yönelik bir diğer soru örneği Şekil 15’te sunulmuştur.

Şekil 15. Sosyal bilgiler dersi 6.1.2. kazanımı soru örneği

İlgili kazanıma yönelik bu soru örneği de analiz düzeyine çıkmaktan çok uzaktır. Soruda toplumsal birlikteliğin oluşmasında tarihin önemine dikkat çekilmek istendiği ancak bu haliyle yalnızca anlama düzeyinde bir soru olarak değerlendirilebilir.

6.1.3. kazanımı çerçevesinde öğrencilerden önyargılarını sorgulaması ve toplumdaki farklılıklara etkilerinin belirleyebilmeleri beklenmektedir. Ders kitabında önyargı, ayrımcılık, çatışma kavramları örnek durumlar ve haberler üzerinden açıklanmıştır. Üst düzey bir kazanım olarak belirtilebileceğimiz bu kazanımın değerlendirilmesi için ders kitaplarında da yer aldığı üzere örnek durumların öğrenciler tarafından analiz edilmesi istenebilirdi. Bu kazanıma yönelik sorularda bu duruma dikkat edildiği ve boşluk doldurma, eşleştirme, doğru-yanlış soru türleri yerine örnek durumların, sözlerin kullanıldığı çoktan seçmeli sorulara yer verildiği dikkat çekmektedir. Bu kazanıma yönelik örnek bir soru Şekil 16'da sunulmuştur.

<p>11. Salı günü iş yerinden çıktığımda çok yorgundum. Eve yürüyerek gitmekten vazgeçip durakta minibüs beklemeye başladım. Tam minibüse bineceğim sırada şoför dikkatimi çekti, bir kadındı. Hemen binmekten vazgeçtim. Neticede şoförler erkek olmalıydı. Ayrıca minibüs kullanmak kadına hiç yakışmıyordu.</p> <p>Bu parçaya göre; I. Ön yargılı davranılmıştır. II. Empati yapılmıştır. III. Cinsiyet ayrımcılığı yapılmıştır. yargılarından hangisine ulaşılabilir?</p> <p>A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III</p> <p>12. Sosyal Bilimler öğretmeni Ali Rev kültür önelerinden biri olan</p>	<p>15. Beni hor görme kardeşim. Sen altından ben tunç muyum? Aynı vardan var olmuşuz. Sen gümüşsün ben sac mıyım? Ne var ise sende bende. Aynı varlık her bedende. Yarın mezara girende. Sen toksun da ben aç mıyım? Aşık VEYSEL</p> <p>Aşık Veysel yazmış olduğu bu dizelerle; I. İnsanların her konuda eşit olduğu II. Farklılıklara karşı hoşgörülü olunması gerektiği III. Toplumda koşulsuz sevgi ve saygının olması gerektiği gibi konulardan hangilerini vurgulamıştır?</p> <p>A) Yalnız I B) Yalnız II C) II ve III D) I, II ve III</p>
---	---

Şekil 16. Sosyal bilgiler dersi 6.1.3. kazanımı soru örneği

Her iki soru örneğinde de öğrenciden örnek bir durumu ya da sözü analiz ederek farklı gruplara yönelik ön yargı ile ilişkilendirme kurması beklenmiştir. Bu kazanım için öğrencinin varsa kendi ön yargılarının neler olduğunun belirlenebileceği açık uçlu sorulara yer verildiği görülmektedir.

6.1.4. kazanımında önceki kazanımlarda olduğu gibi yine toplumsal birliktelik üzerinde durulmuştur. Bu kazanımda sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın önemini fark ettirilerek bu tür katılımlarda bulunması beklenmektedir. Ders kitabında dayanışmaya yönelik tarihsel örnekler sunulmuş farklı kurumların (Türk Eğitim Vakfı, Kızılay, Türk Silahlı Kuvvetleri) yapmış olduğu çalışmalar ve sonuçları paylaşılmıştır. Uygulama düzeyindeki bu kazanımın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini sınavlarla belirlemek uygun değildir. Bu kazanım için gözlem formları, öz değerlendirme günlükleri gibi alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılmasının daha uygun olabileceği düşünülmektedir. Sınav dokümanlarında bu kazanıma uygun sorular belirlenmiştir. Bu sorularda yine çoktan seçmeli soru türünün kullanıldığı görülmektedir. Şekil 17'de örnek sorular paylaşılmıştır.

<p>6. Maddi zorluk çeken öğrencilere destek amacıyla hangi sivil toplum kuruluşu kurulmuştur?</p> <p>A) Türk Eğitim Vakfı B) RTÜK C) Mehmetçik Vakfı D) Kızılay</p>	<p>8. Sivil toplum kuruluşu (STK), insanların toplumdaki herhangi bir ihtiyacı karşılamak için gönüllü olarak bir araya gelerek kurdukları dernek, vakıf ve sendika gibi oluşumlara denir. Yaptıkları çalışmalarla toplumda dayanışmanın oluşmasına katkı sunarlar. Çalışanlar gönüllü olarak faaliyette buldukları için maaş almazlar. Toplumda birlik ve beraberliğin güçlenmesine fayda sağlarlar.</p> <p>Buna göre aşağıdakilerden hangisi sivil toplum kuruluşlarının yaptığı çalışmalar arasında yer almaz?</p> <p>A) Yoksul ve kimsesiz ailelere destek olması B) Toplum sağlığı ile ilgili kanunlar çıkarması C) Maddi zorluk çeken öğrencilere burs vermesi D) Doğal varlıkları koruyucu çalışmalar yapması</p>
--	---

Şekil 17. Sosyal bilgiler dersi 6.1.4. kazanımı soru örnekleri

Şekil 17'de de görüldüğü üzere öncelikle öğrencilerin farklı sivil toplum kuruluşlarını bilip bilmediklerine yönelik değerlendirmelerin yapıldığı görülmüştür. Sonrasında yine çoktan seçmeli sorular ile STK'ların çalışmalarının neler olduğu üzerine ölçme ve değerlendirme yapılmıştır. Bu iki örnekte olduğu gibi tüm sınavlarda ilgili kazanım için benzer bir yaklaşımla yalnızca anlama düzeyinde sorulara yer verildiği belirlenmiştir.

6.1.5. kazanımında öğrencilerden günlük yaşamda karşılaşılabilecekleri sorunlara getirilecek çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiği görüşünü savunmaları beklenmektedir. Ders kitabında

çocuk hakları, insan hakları ve yurttaş hakları açısından sahip olduğu hakların hatırlatıldığı; haklarının, sorumluluklarının örnek durumlar üzerinden sunulduğu ve bu hakların korunmasında görev alan kurumların tanıtıldığı görülmektedir. Bir önceki sınıf düzeyinde aynı öğrenme alanındaki benzer kazanım için örnek olayların sunulduğu çoktan seçmeli soruların kullanımının burada da benzer biçimde yer aldığı görülmektedir. Bu kazanıma yönelik bir soru örneği Şekil 18’de paylaşılmıştır.

9. Hüseyin Bey, yeni aldığı bulaşık makinesinin bir süre sonra içinde koku yaptığını fark eder. Hüseyin Bey, bulaşık makinesini aldığı beyaz eşya mağazasına sorunu bildirmesine rağmen mağaza yetkilileri, Hüseyin Bey’in şikayetini dikkate almayarak bu durumun normal olduğunu yapılacak bir şey olmadığını söyler. Bunun üzerine Hüseyin Bey, hakkını aramak için yaşadığı ilçedeki Tüketici Hakem Heyetine başvuruda bulunur. Tüketici Hakem Heyeti bilirkişi raporuna göre Hüseyin Bey’i haklı görüp bulaşık makinesine ödediği ücretin mağaza tarafından kendisine iade edilmesine karar vermiştir.

Verilen metne göre aşağıdaki yargılardan hangisi söylenebilir?

A) Soruna getirilen çözümlerin hak ve sorumluluk temelinde olması gerekir.
 B) Bireylerin hak ve özgürlükleri, sorumluluklarından daha önemlidir.
 C) Yaşanılan sorunları bireyler kendine özgü yöntemlerle çözmelidir.
 D) Sorunlarımızı her zaman kendimiz çözmeliyiz.

Şekil 18. Sosyal bilgiler dersi 6.1.5. kazanımı soru örneği

Yukarıda da ifade edildiği üzere duyuşsal alana yönelik kazanımda öğrencilerden hakları ve özgürlükleri savunan bir yaklaşım gözetmeleri beklenmektedir. Ancak örnek soruda duyuşsal alandan daha çok bilişsel olarak örnek bir olaya yönelik sınırlı yanıtlardan bir tanesini seçmeleri beklenmektedir. Burada da var olan durum ile haklar ve özgürlükler ilişkisi kurulmadığı görülmektedir. Ancak kazanımı ölçmek için uygun bir soru olmadığı görülmektedir. Diğer sınavlarda da öğrencinin duyuşsal alana yönelik kazanımını ölçebilen bir soruya rastlanmamıştır.

3.2.2. Kültür ve miras öğrenme alanı açısından sınavların incelenmesi

Tarih alanı odaklı bu öğrenme alanında öğrencilere kültürel mirasa duyarlılık değeri ve zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılması beklenmektedir (MEB, 2018). Bu öğrenme alanında Orta Asya ilk Türk Devletleri’nden 13. Yüzyılda Anadolu’nun Türkleştirilmesine kadar geçen zamanın işlendiği görülmektedir. Öğrenme alanındaki altı kazanım Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5.

6. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımların Taksonomik Düzeyleri

Kazanım Numarası	Kazanım	Taksonomik Alan	Taksonomik Düzey	Bilgi Birikimi Boyutu
SB.6.2.1.	Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. (Kazanım açıklaması: Destan, yazıt ve diğer kaynaklardan yararlanır.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal
SB.6.2.2.	İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.	Bilişsel	Yorumlama	Olgusal
SB.6.2.3.	Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	Bilişsel	Anlama	Olgusal
SB.6.2.4.	Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder. (Kazanım açıklaması: Türkiye Selçukluları Dönemi’nde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin Anadolu’nun yurt edilme süreci üzerindeki etkisine vurgu yapılır.)	Bilişsel	Çözümleme	Kavramsal
SB.6.2.5.	Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar. (Kazanım açıklaması: Tarihi İpek ve Baharat yolları, ilgili haritalar üzerinden ele alınır.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal

Tablo 5 incelendiğinde ilgili kazanımların tamamının bilişsel alan kazanımı olduğu ve 6.2.4. kazanımı dışındaki kazanımlarda alt düzey kazanımlara yer verildiği görülmektedir. Kazanımlardan da anlaşılacağı üzere bilgi ve kavramanın ön planda olduğu bir öğrenme alanıdır.

Öğrenme alanının ilk kazanımında (6.2.1.) öğrencilerin Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, sosyal ve ekonomik özelliklerine ilişkin çıkarım yapabilmeleri beklenmektedir. Bir önceki sınıf düzeyinde nüfus ve yerleşmeyi etkileyen faktörler ve ekonomik özellikler üzerine edinilen bilginin tarihsel bir durumla ilişkilendirilmesi beklenmektedir. Ders kitabında bu kazanım çerçevesinde destanlar ve yazıtlar üzerinden Orta Asya'daki yaşam hakkında bilgiler sunulmaktadır. Asya Hun, Köktürkler ve Uygur devletleri üzerinden siyasi ve toplumsal yaşama dair örnekler sunulmuştur. Kazanımla ilişkili olabilecek sorular incelendiğinde boşluk doldurma, doğru-yanlış, eşleştirme ve çoktan seçmeli soru türlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kazanıma örnek olabilecek iki soru örneği Şekil 19'da paylaşılmıştır.

7. Aşağıdakilerden hangisi ilk Türklerde göçebe yaşam tarzının bir sonucu değildir?

A) Sanat eserlerinin taşınabilir malzemeden olması
B) Tarımda ileri seviyelere ulaşılması
C) Bağımsızlık ve özgürlük duygularının gelişmesi
D) Geçimlerinin hayvancılık ve ticarete dayanması

8. Asya Hun Devletine ait olan ve Mete Han'ın hayatının anlatıldığı destanın adı nedir?

A) Bozkurt B) Ergenekon
C) Oğuz Kağan D) Türeyiş

Aşağıdaki ifadelerde yer alan boşlukları verilen kelimelerden uygun olanlarla doldurunuz.
(Kültür- Kurultay - Mete Han - Rol - Onyargı)
5*3=15 puan

1. bir kişi ya da olaya ilişkin yeterli bir bilgi edinmeden, önceden peşin bir karara varmay olma durumudur.

2. Eski Türklerde ilk düzenli ordu teşkilatı Asya Hun hükümdarı tarafından kurulmuştur.

3. Bir grup etkinliğinde yer alan bireylerin üstlendikleri görevlere denir.

4. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinde devlet işlerinin görüşülerek karara bağlandığı meclise denirdi.

5. bir toplumun kendine özgü olan ve gelecek nesillere aktardıkları maddi veya manevi değerlerin hepsine verilen addır.

Şekil 19. Sosyal bilgiler dersi 6.2.1. kazanımı soru örnekleri

Soru örnekleri incelendiğinde hem bilgi düzeyinde sorular yer alırken aynı zamanda öğrenciden neden-sonuç ilişkisi kurmasını gerektiren kavrama düzeyinde bir soru da sorulduğu görülmektedir. İncelenen diğer sınavlarda da soruların genellikle kavramların ya da tarihsel siyasi olayların anlaşılıp anlaşılmadığını ölçmeye yönelik sorular olduğu görülmüştür.

6.2.2. kazanımında bir önceki kazanımın yıllardır olduğu gibi tarih konularının benzer bir yaklaşımı takip ettiği görülmektedir. Orta Asya'daki ilk Türk Devletlerinin tanıtılmasının ardından İslam tarihine geçilmiştir. Ders kitabında da İslamiyet'in ortaya çıkışı, Hz. Muhammed ve halife dönemlerine ve bu dönemlerdeki siyasi gelişmeler ve önemli olaylara yer verilmiştir. Emevi ve Abbasi devletleri dönemindeki siyasi gelişmeler aktarılarak Türklerin İslamiyet ile tanıştığı döneme getirilmiştir. Bu kazanımı ölçmeye yönelik olarak anlama ve hatırlama düzeyinde eşleştirme, çoktan seçmeli, doğru-yanlış türü sorulara yer verildiği görülmektedir. Bu sorulardan bazı örnekler Şekil 20'de sunulmuştur.

24. İslamiyet, insanlık değerlerini ön plana çıkaran bir dindir. İnsanlar arasında üstünlük görmez. Bu özelliklere sahip olan İslamiyet dini, Cahiliye Dönemi'nin yaşadığı Arap Yarımadası'nda ortaya çıkmıştır. Aşağıdakilerden hangisi Arap Yarımadası'nda, Cahiliye Dönemi'ne ait özelliklerden biri değildir?

A) Putlara tapmak
B) Zulmün yaygın olması
C) Kan davalarının yaşanması
D) Eşitliğin temel ilke olması

B.Aşağıdaki tablodaki açıklamaları okuyup karıştırdaki kutuya hangi halife olduğunu aşağıdaki kutudan seçerek yazınız. (10 Puan)

Hz. Ebu Bekir / Hz. Osman / Hz. Ali / Hz. Ömer	Ben Hangi Halifeyim?
Kur'an-ı Kerim'i çoğaltarak çeşitli illere gönderen halifeyim	
Hicri Takvimi oluşturan halifeyim	
Kur'an-ı Kerim'i kitap haline getiren halifeyim	
Dört halife döneminin son halifesiyim	
Dört halife döneminin ilk halifesiyim	

Şekil 20. Sosyal bilgiler dersi 6.2.2. kazanımı soru örnekleri

6.2.3. kazanımında Türklerin, İslamiyeti kabul etmeleri ile birlikte 6.2.1. kazanımında edinmiş olduğu bilgiler açısından kültürel olarak etkilenmeleri ve değişimleri öğrenmeleri amaçlanmıştır. Ders kitabında ilk Türk-İslam devletleri olan Karahanlılar, Gazneliler, Büyük Selçuklu hakkında bilgiler sunulmuş ve bu dönemdeki Kutadgu Bilig, Divanı Lügat-it Türk gibi eserlerden, Türk bilgilerinden ve Türkler tarafından inşa edilmiş medrese gibi mimari yapılardan bahsedilmiştir. Anlama düzeyindeki bu kazanımda yoğun bir içerik bilgisi bulunmaktadır. Bu durum sınavlarda öğrencilerin daha çok kavramları ve bilgileri doğru öğrenip öğrenmedikleri üzerine yoğunlaşılmasına neden olmuştur. Diğer sorularda olduğu gibi bu kazanımların ölçülmesinde de çoktan seçmeli, eşleştirme, doğru yanlış ve boşluk doldurma türünden sorulara yer verilmiştir. Burada farklı olarak sorulan soruların kazanımı ölçme uygunluğuna sahip olduğu söylenebilir. 6.2.3. kazanımının ölçülmesine yönelik soru örnekleri Şekil 21'de sunulmuştur.

Soru-4) Aşağıdakilerden hangisi ilk Türk beyliklerinden biri değildir?

A) Osmanlılar C) Çaka Beyliği
B) Danişmentliler D) Karamanoğulları

C) Aşağıda sol tarafta Türk Devletleri döneminde meydana gelen eserler; karşılarında ise onları meydana getiren Türk büyükleri karşık olarak yazılmıştır.

Başlarındaki rakamları kullanarak hangi eserin hangi yazara ait olduğunu doğru bir şekilde eşleştiriniz. (4x4P=16 P)

Eser Adı	Yazar Adı
1) Kutadgu Bilig Hoca Ahmet Yesevi
2) Atabet'ül Hakayık Edip Ahmet Yükneki
3) Divan – I. Lügatit Türk Yusuf Has Hacib
4) Divan – I. Hikmet Kaşgarlı Mahmud

Şekil 21. Sosyal bilgiler dersi 6.2.3. kazanımı soru örnekleri

6.2.4. kazanımında 11-13. Yüzyıllar arasında Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini analiz etmeleri beklenmektedir. Bu kapsamda ders kitabında Anadolu'ya yönelik Türk akınlarından, Anadolu'da kurulan Türk beyliklerinden, Türkiye Selçuklu Devleti'nden, Bizans İmparatorluğu'na ve Haçlı Seferleri'ne karşı yapılan mücadeleye yer verilmiştir. Siyasi gelişmelerin yanı sıra Türk beyliklerinin kuruldukları yerlerdeki mimari eserlerine, Türk bilgilerinin bilimsel gelişmelere katkılarına yer verilmiştir. Öğrencilerin bu kazanımda beyliklerin Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesindeki etkilerini analiz edebilmeleri beklenmektedir. Bu üst düzey kazanımın ölçülebilmesi için analiz düzeyinde sorulara yer verilmesi gerekirken incelenen dokümanlarda anlama ve hatırlama düzeyinde ölçme yapabilecek maddelerin bulunduğu görülmektedir. Bu maddelere ilişkin örnekler Şekil 22'de sunulmuştur.

7. İzmir ve çevresinde kurulmuştur.
İlk türk denizci beyliğidir.
Bahsedilen türk devleti hangi devlettir?
A) Danişmentliler B) Çaka Beyliği C) Mengücekiler D) Saltuklular

8. Divriği Ulu camii yaptılar.
Kervansaraylar yaptılar.
Hayvancılıkla ilgilendiler.
Yukarıdaki bilgilerde bazı türk devletlerinin yaptığı işler görüyoruz. Buna göre türkler hangi işle ilgilennemistiler?
A) Eğitim B) Mimari C) Ticaret D) Ekonomi

9. Aşağıdakilerden hangisi ilk türk beylikleri arasında yer almaz?
A) Danişmentliler B) Mengücekiler C) Çaka Beyliği D) Karahanlılar

10. Büyük Selçulu devleti ile Bizans arasında yapılan ve anadolunun kapısının türklere açıldığı savaş hangisidir?
A) Dandanakan B) Köseadağ C) Malazgirt D) Talas

Şekil 22. Sosyal bilgiler dersi 6.2.4. kazanımı soru örnekleri

Soru örneğinde de görüldüğü üzere kurulan beylikler, yapılan savaşlar, beylikler tarafından yapılmış mimari eserlere ilişkin bilgiler hatırlama düzeyinde ölçülmeye çalışılmış ve kazanımın öğrenci tarafından kazanılıp kazanılmadığını belirleyebilecek bir ölçme değerlendirme yapılamamıştır.

6.2.5 kazanımında öğrenme alanındaki diğer kazanımlardan biraz daha farklı olarak tarihsel süreçten kısmen uzaklaşmış Baharat Yolu, İpek Yolu gibi tarihsel öneme sahip ticaret yollarının ekonomik etkilerinden bahsedilmiştir. Öğrencilerin de bu yolların devletler arasındaki ilişkilere ekonomik, siyasi ve sosyal etkilerini açıklayabilmeleri beklenmektedir. Bu kazanıma yönelik bir soru örneği Şekil 23'te sunulmuştur.

22. Orta Asya'daki Türk topluluklarıyla Çinliler arasında hemen hemen her devirde sorunlar yaşanmıştır.
Hun-Çin savaşlarının nedenlerinden birini oluşturan tarihi ticaret yolu aşağıdakilerden hangisidir?
A) Baharat yolu B) İpek yolu
C) Kral yolu D) Kervan yolu

Şekil 23. Sosyal bilgiler dersi 6.2.5. kazanımı soru örnekleri

Örnek soru incelendiğinde hatırlama düzeyinde bir soru olduğu görülmektedir. İncelenen diğer sınavlarda da benzer olarak bu düzeyde soru türlerine yer verilmiştir. Bu kazanım için önemli yolların harita üzerinde gösteren, yolların geçtikleri devletlerin yaşamına etkilerini analiz ettiren sorulara rastlanmamıştır.

3.3. Yedinci sınıf düzeyinde uygulanmış sınavların incelenmesi

7. sınıf düzeyinde 20 doküman incelenmiştir. Bir önceki sınıf düzeyinde olduğu gibi bu sınıf düzeyinde de yıllık plana uygun olarak iki öğrenme alanına ait kazanımlara yönelik sorular analiz edilmiştir. Bulgular her iki öğrenme alanı için ayrı ayrı olarak kazanım düzeyinde örneklendirilerek sunulmuştur.

3.3.1. Birey ve toplum öğrenme alanı açısından sınavların incelenmesi

7. sınıf düzeyinde birey ve toplum öğrenme alanında öğrencilere özgürlük ve sorumluluk gibi değerlerin ve iletişim ve medya okuryazarlığı gibi becerilerin kazandırılması planlanmıştır (MEB, 2018). Bu öğrenme alanında dört kazanım bulunmaktadır. Psikoloji alanın baskın olduğu öğrenme alanında öğrencilerin öz değerlendirme yapabilmeleri beklenmektedir. Öğrenme alanına ait kazanımlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.

7. Sınıf Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımların Taksonomik Düzeyleri

Kazanım Numarası	Kazanım	Taksonomik Alan	Taksonomik Düzey	Bilgi Birikimi Boyutu
SB.7.1.1.	İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.	Bilişsel	Çözümleme	Üst Bilişsel
SB.7.1.2.	Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.	Bilişsel Duyuşsal	Uygulama Tepkide Bulunma	Olgusal
SB.7.1.3.	Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır. <i>Seçilen bir iletişim kanalının (TV, İnternet, akıllı telefonlar vb.) bireyler arasındaki iletişimi ve toplumsal olarak da kültürü nasıl değiştirdiği ele alınır.</i>	Bilişsel	Çözümleme	Kavramsal
SB.7.1.4.	İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir. <i>Özel hayatın gizliliği, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve doğru bilgi alma hakkı ile kitle iletişim özgürlüğü arasındaki ilişki ele alınır.</i>	Bilişsel	Uygulama	Olgusal

İletişim üzerine odaklanan bu öğrenme alanındaki kazanımların tamamının bilişsel alan kazanımı olduğu görülmektedir. Önceki kazanımlardan farklı olarak bu öğrenme alanında üst düzey kazanımların yer aldığı ayrıca bilişsel düzeyde üst bilişsel alana yönelik bir kazanım içermesi dikkat çekicidir.

7.1.1. kazanımında öğrencilerin iletişimlerini etkileyen tutum ve davranışları bilmeleri ve bu bilgi üzerinden kendi tutum ve davranışlarını sorgulamaları beklenmektedir. Ders kitabında örnek durumlar üzerinden sözlü, yazılı ve sözsüz iletişim açıklanmıştır. Etkili iletişimi etkileyen durumlar sunulmuştur. Örnek olay üzerinden olumlu ve olumsuz davranışlar örneklendirilmeye çalışılmıştır. Bu kazanımın ölçülmesinde çoktan seçmeli soruların yanı sıra açık uçlu sorulara da yer verildiği görülmektedir.

6) İletişimde "dinlemek" de önemlidir, insanlar arasındaki anlaşmazlıkların birçoğu birbirimizi dinlemekten kaynaklanmaktadır. Bazen öğretmenler öğrencilerini, anne - babalar çocuklarını, arkadaşlar da birbirlerini dinlemezler.
Aşağıdakilerden hangisi insanların birbirlerini dinlemesiyle sağlanan faydalardan biri **değildir**?

A) Birbirimizi anlamamızı kolaylaştırır.
B) Yanlış anlamaları en aza indirir.
C) Karşıdaki insana da konuşma şansı vermeyi sağlar.
D) Kendi fikirlerimizi herkese kabul ettirmeyi sağlar.

Şekil 24. Sosyal bilgiler dersi 7.1.1. kazanımı soru örnekleri

Şekil 24'te anlama düzeyinde bir soru ile dinlemenin iletişimdeki önemini öğrencinin ifade etmesi beklenmiştir ancak kazanımın değerlendirilmesi açısından bu sorunun yeterli olmadığı görülmektedir. Şekil 25'te ise açık uçlu bir soru örneği paylaşılmıştır.

D) Aşağıdaki soruyu kendi cümlelerinizle cevaplayınız.(25 Puan)

1. Kendinizi yeni bir okula başlayan öğrenci olarak düşünün. İlk defa sınıfa girip, yeni insanlarla tanışacaksınız. Sınıfa ilk girdiğinizde neler yaparsınız? İnsanlarla nasıl tanışır, kendinizi nasıl tanıtırsınız? Olumlu iletişim yollarını kullanarak açıklayınız.

Şekil 25. Sosyal bilgiler dersi 7.1.1. kazanımı soru örnekleri

Açık uçlu soru örneği öğrencinin kendisini ifade etmesi ve kendi davranışları hakkında bilgi vermesi açısından kazanıma daha uygun bir soru olarak sunulabilir. İncelenen dokümanlarda örnek olaylardan yararlanıldığı ve kazanımı değerlendirmeye yönelik uygun sorulara yer verilmiş olduğu söylenebilir.

7.1.2. kazanımında öğrencilerin bireysel ve toplumsal ilişkilerinde olumlu iletişim yollarını kullanması beklenen uygulama düzeyinde bir kazanımdır. Bu kazanıma yönelik içerik olarak “ben dili” ve “sen dili” açıklanmış, örnekler üzerinden olumlu söz ve davranışlar sunulmuştur. Şekil 26’da da sen dili ve ben dili açıklanarak örnek durumu belirlemeleri istenmiştir.

3. Kişiler arası ilişkilerde kullandığımız yargılayıcı, suçlayıcı sözlerin iletişimi olumsuz yönde etkilediğini unutmamak gerekir. Bu tür iletişime “Sen Dili” denir. “Ben Dili” ile konuşmak ise kişinin kendi duygu ve düşüncelerini ifade ederek iletişim kurmasıdır.

Aşağıdakilerden hangisi iletişimde ‘Ben Dili’ ne örnek verilebilir?

- A) Çok kabasın, her zaman sözümü kesiyorsun
- B) Vaktinde derslerini çalışsaydın böyle üzülmezdin.
- C) Benimle oyun oynamamana çok üzülüyorum babacığım.
- D) Her akşam aynı oyunu oynuyorsun. Bıkmadın şu oyundan.

Şekil 26. Sosyal bilgiler dersi 7.1.2. kazanımı soru örnekleri

Uygulama düzeyindeki bu kazanım için öğrencinin kendisinin nasıl davranacağını örneklendirecek ya da gösterecek uygun soru türlerine yer verilmesi gerekirken incelenen sınavlarda kavramsal öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin ölçmenin ötesine geçilemediği görülmektedir.

7.1.3. kazanımı bir iletişim aracı olarak medya üzerine odaklamakta ve medyanın toplumsal gelişim ve değişimdeki etkisini tartışması istenmiştir. Özellikle bir iletişim kanalının belirlenmesi ve bu kanal üzerinden kültürel etkilerin incelenmesi beklenmektedir. İçerikte tarihsel bir yaklaşımla gazete, telefon, internet gibi araçlar üzerinden toplumsal olumlu ve olumsuz etkileri sunulmuştur. Özellikle medya okuryazarlığı ile ilgili boyut öne çıkarılmış ancak Şekil 27’deki örnekte de görüldüğü üzere sınav dokümanlarında kazanımın düzeyine uygun soruya rastlanılamamıştır.

20. Ülkemizde yayın yapan basın yayın kuruluşlarının, bazen kişilerin yasal haklarını ihlal ettiği, bazen de toplumun genel ahlakına, gelenek ve göreneklerine aykırı yayınlar yaptığı görülmektedir.

Yukarıdaki durumların ortaya çıkması karşısında bu yayınları yapanları yasal yollarla uyarma görevi aşağıdaki kurumlardan hangisine aittir?

- A) Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)
- B) Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)
- C) Anadolu Ajansı (AA)
- D) Basın Konseyi

Şekil 27. Sosyal bilgiler dersi 7.1.3. kazanımı soru örnekleri

Yukarıdaki soru örneğinde anlama düzeyinde bir kurumun görevleri sorulmakta ve var olan durum ile kurum eşleştirmesi yapılmaktadır. Bu yanıtlama öğrencinin medya okuryazarlığı gibi bir beceriyi ve iletişim araçlarının etkisini tartışabilip tartışamayacağını ölçmekten çok uzaktır.

7.1.4. kazanımında iletişim araçlarından yararlanırken sahip olduğu haklara ve yerine getirmesi gereken sorumluluklara uygun hareket etmesi beklenmektedir. Bu kazanım iki ayrı kazanımı içermektedir. Ders kitabında da iletişim ile ilgili özgürlükler ve haklar sunulmuştur. İlgili anayasa maddeleri verilmiştir. Ayrıca çocuk haklarından ilgili bağlamdaki maddelere yer verilmiştir. Şekil 28’de örnek bir soru verilmiştir.

2.) T.C Anayasası Madde 21: Kimsenin konutuna dokunulamaz milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak verilmiş hâkim kararı olmadıkça kimsenin konutuna girilemez.
Yukarıda açıklaması verilen anayasamızın 21.maddesindeki kişi hak ve hürriyetimize ilgilidir.
 A)Yaşama Hakkı B)Özel Hayatın Gizliliği Hakkı
 C)Eğitim Hakkı D)Konut Dokunulmazlığı Hakkı

Şekil 28. Sosyal bilgiler dersi 7.1.4. kazanımı soru örnekleri

Sınavlarda özellikle resmî belgelerdeki maddelerle ilişkili sorularda genellikle maddenin verilmesi ve ilişkili olduğu alanın belirlenmesi ya da örnek bir durum ile ilgili maddenin bulunmasının istendiği soru türleri ile karşılaşmıştır. Şekil 28’deki örnekte olduğu gibi bu tür sorular uygulama düzeyindeki ilgili kazanımı ölçmek için yeterli değildir. Özellikle öğrencinin kendisi ile ilişki kurabileceği senaryo ya da örnek olayları içeren açık uçlu veya yanıtları çok iyi yapılandırılmış çoktan seçmeli sorulara yer verilmesi gerekmektedir.

3.3.2. Kültür ve miras öğrenme alanı açısından sınavların incelenmesi

7. sınıf düzeyinde “Kültür ve Miras” öğrenme alanında öğrencilere kültürel mirasa duyarlılık ve estetik değerlerinin ve kanıt kullanma becerisinin kazandırılması amaçlanmaktadır (MEB, 2018). Tarih alanının baskın olduğu bu öğrenme alanında 6. sınıf düzeyinde olduğu gibi kronolojik bir yaklaşım gözetilmiş Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan son dönemine kadar olan gelişmelere yer verilmiştir. İlgili öğrenme alanında toplam beş kazanım bulunmaktadır. Kazanımlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.

7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımların Taksonomik Düzeyleri

Kazanım Numarası	Kazanım	Taksonomik Alan	Taksonomik Düzey	Bilgi Birikimi Boyutu
SB.7.2.1.	Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar. (Kazanım açıklaması: <i>Kuruluştan İstanbul’un fethine kadar olan dönemde devletin hüküm sürdüğü yerler ile iskân politikası, askerî, ekonomik ve toplumsal yapı detaya girilmeden ele alınır. Osmanlı Devleti’nin kuruluşu ile ilgili farklı tarihsel yorumlara değinilir.</i>)	Bilişsel	Anlama	Olgusal
SB.7.2.2.	Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder. (Kazanım açıklaması: <i>Gaza ve cihat anlayışı, istimâlet politikası, millet sistemi üzerinde durulur.</i>)	Bilişsel	Çözümleme	Olgusal
SB.7.2.3.	Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar. (Kazanım açıklaması: <i>Coğrafi keşifler, Rönesans, Aydınlanma Çağı, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılâbı, sömürgecilik ve bunların neden olduğu karmaşa ile insan hakları ihlallerine değinilir.</i>)	Bilişsel	Anlama	Olgusal
SB.7.2.4.	Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	Bilişsel	Çözümleme	Kavramsal
SB.7.2.5.	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir. (Kazanım açıklaması: <i>Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklere yer verilir.</i>)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal

Tablo 7 incelendiğinde bir önceki sınıf düzeyinde olduğu gibi bilişsel ve yoğun bir içerik bilgisinin bulunduğu bir öğrenme alanı ile karşılaşmaktadır. 6. sınıf düzeyindeki tarihsel kronolojinin devam ettirildiği ve özellikle Osmanlı Devleti’ni merkeze alan bir öğrenme alanı olduğu görülmektedir. Bu neden kazanımların değerlendirilmesinde içerikteki kavramların ve tarihsel olayların bilişsel olarak öğrenci tarafından edinilip edinilemediği belirlenmeye çalışılmıştır.

7.2.1. kazanımında öğrencilerden Osmanlı Devleti’nin siyasi bir güç olma sürecini açıklayabilmeleri beklenmektedir. Bu kazanımda öğretmenden Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan İstanbul’un Fethi dönemine kadar

olan siyasi dönem bilgilerini, ekonomik, toplumsal ve askeri politikalarının detaya girmeden aktarılması istenmektedir. Kazanım açısından ders kitabı incelendiğinde; Osmanlı'nın beylikten devlete geçiş sürecinin farklı tarihçilerin bakış açısıyla sunulduğu, fethedilen yerlere ait bilgilerin, bu yerlerde izlenen iskân politikasının, askeri ve yönetsel yapının ve kuruluş dönemi padişahlarının siyasi dönemleri hakkında bilgiler paylaşılmaktadır. Kazanıma yönelik soru örnekleri Şekil 29'da sunulmuştur.

8)
 - Osmanlı Devleti'nin dağılma tehlikesi geçirmesi
 -Anadolu Türk Birliğinin bozulması
 -Balkanlardaki Türk ilerleyişinin durması
Yukarıda verilen gelişmeler, aşağıdaki hangi olayın sonucuna bağlanabilir?

A) Sırp Savaşı **B) Niğbolu Savaşı**
C) Ankara Savaşı **D) I. Kosova Savaşı**

9) Osmanlı Beyliği'nin kısa sürede güçlenip büyük bir devlet haline gelmesinde;

I. Coğrafi konumunun elverişli olması
II. Bizans'ın iç karışıklıklar içinde olması
III. Anadolu Türk Beylikleri ile birlik kurması
durumlarından hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I **B) Yalnız II**
C) I ve II **D) II ve III**

10) Aşağıdakilerden hangisi İstanbul'un fethinin sonuçları arasında yer almaz?

A) İstanbul, Osmanlı Devletinin yeni başkenti oldu.
B) İpek yolu Osmanlıların denetimine geçti.
C) Osmanlı Devleti gerileme dönemine girdi.
D) Bizans İmparatorluğu yıkıldı.

Soru 4 :
 - Osmanlı Devleti'nin maliye işlerinden sorumludur.
 -Padişahın sonra en yetkili devlet adamıdır.
 Büyük devlet memurlarının atamalarını yapar ve görevden alır.
 - Divandan çıkan kararların dine uygun olup olmadığını denetlerdi.

Yukarıda özelliği verilmeyen Divan üyesi aşağıdakilerden hangisidir?

a) Nişancı
b) Defterdar
c) Sadrazam
d) Şeyhülislam

Şekil 29. Sosyal bilgiler dersi 7.1.1. kazanımı soru örnekleri

Yukarıdaki soru örnekleri incelendiğinde anlama düzeyinde soruların yer aldığı görülmektedir. Bu soruların anlama düzeyindeki kazanımların ölçülmesi için yeterli ve uygun olduğu düşünülmektedir. İncelenen dokümanlarda bazı sınavlarda öğrencilerin yeni karşılaştıkları kavramları açıklamalarını isteyen soru örnekleri ile de karşılaşmıştır. Çok az sayıda yer alan bu tür soru örneklerinden birisi Şekil 30'da sunulmuştur.

2. Verilen kavramları açıklayınız. 10 puan.

Empati :

Timar Sistemi :

İskan Politikası :

Devşirme Sistemi :

Ulufe :

Şekil 30. Sosyal bilgiler dersi 7.2.1. kazanımı soru örnekleri

7.2.2. kazanımında ise öğrencilerden Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz edebilmeleri beklenmektedir. Bu kapsamda öğretmenden "Gaza, Cihat, İstimâlet Politikası ve Millet Sistemi" kavramlarının üstünde durulması istenmiştir. İlgili kazanımın ders kitabı içeriğine yansımaları incelendiğinde; "Şeyh Edebalı'nın Osman Gazi'ye Nasihati", "Abdalların, Ahilerin, Kadınların" bu süreçte üstlendikleri roller örnekler üzerinden paylaşılmıştır. İstanbul'un Fethi, Yavuz Sultan Selim'in, Kanuni Sultan Süleyman'ın seferleri, Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki başarıları, Barbaros Hayrettin Paşa ve Osmanlı'da millet sisteminin nasıl işlediğine dair bilgilere yer verilmiştir. Bu kazanıma yönelik çoktan seçmeli soru örnekleri Şekil 31'de sunulmuştur.

SORU 8 :

- I. Çaldıran Savaşının yapılması
- II. Mısır'ın fethedilmesi
- III. Halifelik makamının Osmanlı'ya geçmesi

Yukarıda yaşanan gelişmeler aşağıdaki hangi Osmanlı padişahı döneminde gerçekleşmiştir?

- a) ABDÜLMECİT
- b) YAVUZ SULTAN SELİM
- c) II.MAHMUT
- d) KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN

SORU 7 : Barbaros Hayrettin paşa zamanında yapılan ve tarihimizin en önemli deniz zaferi olarak kabul edilen aşağıdaki savaşların hangisi sonucunda Akdeniz Türk denizi olmuştur?

- a) **Preveze Deniz Zaferi**
- b) **İnebahtı Deniz Savaşı**
- c) Kırım'ın fethi
- d) Rodos'un fethi

15. Tımar sisteminde toprak, maaş karşılığı olarak komutan ve devlet memurlarına verilir. Tımar sahibi elde ettiği gelire sipahi denilen atlı askerler beslerdi. Bu askerler barış zamanı buldukları bölgenin güvenliğini sağlar, savaş zamanında ise ordunun silahlı gücü haline gelirlerdi.

Buna göre, tımar sistemi ile aşağıdaki alanlardan hangisinde yarar sağlandığı söylenemez?

- A) Askeri Alanda
- B) Ekonomik Alanda
- C) Güvenlik Alanında
- D) Bilim Alanında

Şekil 31. Sosyal bilgiler dersi 7.2.2. kazanımı soru örnekleri

Yukarıdaki soruların anlama ve hatırlama düzeyinde sorular olduğu görülmektedir. İlgili kazanım fetih siyasetinin analiz edilmesini istenmekte ve çözümlenme düzeyinde bir kazanımdır. Bu kazanımın ölçülebilmesi için üst düzey sorulara yer verilebilirdi ancak incelenen dokümanlarda bu düzeyde bir soruya rastlanmamış yalnızca Şekil 32'de sunulan örnekteki gibi çok az sayıda neden-sonuç ilişkisini sorgulatan açık uçlu sorularla karşılaşmıştır.

2-)İstanbul'un Fethinin Dünya Tarihi açısından sonuçları nelerdir? (5 puan)

Başarabilmek için çalışmak şarttır.

Şekil 32. Sosyal bilgiler dersi 7.2.2. kazanımı soru örnekleri

7.2.3. kazanımında öğrencinin 15. ve 20. Yüzyıl arasında Avrupa'daki gelişmelerin Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri anlamlandırması beklenmektedir. Bu kapsamda Coğrafi Keşiflerden Sanayi Devrimi'ne kadar geçen tarihsel süreçteki gelişmeler neden-sonuç ilişkisi içerisinde ders kitabında sunulmuştur ancak incelenen sınavlarda daha çok anlama ve hatırlama düzeyinde sorular sorulmuştur. Bu kazanıma yönelik örnek sorulardan bazıları Şekil 33'te paylaşılmıştır.

Soru 6 : Aşağıdakilerden hangisi Coğrafi Keşiflerin sonuçlarından birisi değildir?

- a) Yeni kıtalar ve alanlar keşfedildi.
- b) İpek ve baharat yolları önem kazandı.
- c) Hristiyanlık dini yeni alanlara yayıldı.
- d) Ümit Burnu keşfedildi.

Soru-4) Aşağıdakilerden hangisi Reform hareketinin sonuçlarından biri değildir?

- A) Soylular, kilisenin elindeki toraklara el koydu.
- B) Skolastik düşüncenin yerini pozitif düşünce aldı.
- C) Zenginleşen kilisenin ve rahiplerin gücü daha da arttı.
- D) Kilise eğitimden uzaklaştı ve eğitimde laiklik sağlandı.

Soru-5) Fransız İhtilali ile dünyaya birçok yeni fikirler ileri sürülmüştür.

Aşağıdaki fikirlerden hangisi çok uluslu devletleri olumsuz etkilemiştir.

- A) Adalet
- B) Eşitlik
- C) Milliyetçilik
- D) Özgürlük

Şekil 33. Sosyal bilgiler dersi 7.2.3. kazanımı soru örnekleri

7.2.4. kazanımı önceki kazanımlardaki kronolojik ve mantıksal ilişki gözetilerek Osmanlı Devleti'ndeki yenileşme hareketleri ve bu hareketlerin toplumsal ve ekonomik etkilerine yönelik öğrencilerin çıkarımında bulunabilmeleri

üzerine yapılandırılmıştır. Ders kitabında ilgili kazanım için; Koçi Bey Risalesi, Avrupa kentlerine elçi gönderilmesi, matbaanın gelmesi, kumaş ve kâğıt fabrikalarının etkileri, yabancı uzmanların davet edilmesi, padişahların dönemlerinde gerçekleşmiş tarihi olaylar, yenileşme amacıyla atılmış siyasi adımla hakkında bilgiler sunulmuştur. Bu kazanımda öğrencilerin çıkarımda bulunabilmeleri istenirken sorular incelendiğinde yine anlama ve hatırlama düzeyinde bilgiler istendiği görülmektedir. Her ne kadar farklı olarak açık uçlu bir soruya rastlansa da istenilen yanıt açısından öğrencinin kendi yorumunu katamayacağı kapalı uçlu bir soru örneği Şekil 34'te paylaşılmıştır.

6. Osmanlı Devleti Tanzimat Fermanı ile Meşrutiyet rejimine geçmiştir.

7. İlk Osmanlı anayasası Kanun-ı Esasi'dir.

8. Türk tarihinde hükümdarın yetkisini kısıtlayan ilk belge Tanzimat Fermanı'dır.

Soru - 8) Lale Devri'ndeki yeniliklerden 4 tanesini yazınız. (4 x 4 = 16 Puan)

1).....

.....

Şekil 34. Sosyal bilgiler dersi 7.2.4. kazanımı soru örnekleri

İncelenen sınavlarda öğrenciye çıkarım şansı tanımayan soruların yer alması nedeniyle bu kazanıma uygun soruların bulunamadığı belirlenmiştir.

7.2.5. kazanımı öğrencilerin daha çok Osmanlı Devleti'nin kültür, sanat ve estetik anlayışına odaklanmalarını, yerli ve yabancı seyyahların eserlerinden yararlanarak çıkarımda bulunabilmelerini amaçlamaktadır. Ders kitabında da öncelikle cami, köprü, saray, medrese gibi mimari yapılar, yardımlaşma ve dayanışma amacıyla yapılan faaliyetler, ebru ve hat sanatı örnekleri yerli ve yabancı seyyahlardan alıntılarla sunulmuştur. Sınav soruları incelendiğinde soruların okuduğunu anlamaya dayalı ve anlama düzeyinde sorular olduğu görülmektedir. İlgili kazanıma yönelik soru örnekleri Şekil 35'te sunulmuştur.

13. Osmanlı Devleti'nde resim, heykel gibi sanatların yerine farklı geleneksel el sanatları gelişmiştir. Aşağıdaki geleneksel sanatlardan bir grup oluşturulsa hangisi grubun dışında kalır?

- A. Çini
- B. Hat
- C. Bakır
- D. Ebru

"Toplumun ve kâinatın büyük sevincini göstermek için öğleye doğru sarayda toplanan toplar olduğu kısımda ve tophanede korkunç bir şekilde gürültülü toplar atılırdı. Bayram gelmeden önce büyük hazırlıklar yapılırdı. Dükkanlar güzel kumaşlarla, evler işlemler ve halılar ile donatılırdı. Evler madenî pullarla veya bayram uygun bir mevsime gelmişse çiçeklerle ve yeşilliklerle süslenirdi. Bu gibi süslemeler evlerin dışından, dostlarla kahve ve şerbet içilen sofaya kadar koyulurdu. Top atışlarıyla bayram ilan edilince şehirde (İstanbul'da) şarkılar, ut ve diğer müzik aletlerinin sesleri işitilirdi. Bayram süresince sokaklar insanlarla dolardı."

(Gülğün Üçel Aytet, Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları, s. 391)

Fransız Seyyah Philippe de La Canave'nin Ramazan Bayramı'nı anlattığı metine göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- a. Ramazan Bayramı için hazırlıklar yapıldığı
- b. Ramazan Bayramı'nın top atışlarıyla başladığı
- c. Ramazan Bayramı'nın herkes tarafından kutlanmadığı
- d. Ramazan Bayramı'nda eğlenceler düzenlendiği

Şekil 35. Sosyal bilgiler dersi 7.2.5. kazanımı soru örnekleri

Yukarıdaki soru örnekleri incelendiğinde içerik açısından kazanıma uygun ancak öğrencinin Osmanlı Devleti'nin kültür, sanat ve estetik anlayışına örnek vermek yerine var olan seçenek arasında seçmesi istenmiştir. Bu kazanım için öğrencilere örnekler sunacakları açık uçlu vb. sorulara yer verilmediği görülmektedir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Bir öğretim programının başarısı ya da etkisi hedeflerine ulaşma düzeyiyle bağlantılıdır. Bu da ölçme ve değerlendirme boyutunun önemini işaret etmektedir. Yapılandırmacılık temelinde hazırlanan öğretim programlarının uygulanmakta olduğu Türkiye'de, programların ölçme ve değerlendirme boyutunda nelerin yapılmakta olduğunun belirlenmesi ve bu değerlendirmelere göre de gerekli düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çok disiplinli bir alan olan sosyal bilgiler söz konusu olduğunda bilgi, beceri ve değer boyutundaki hedeflere ulaşma düzeyini belirlemek için farklı ölçme araçlarından yararlanılması gerekmektedir. Bu bağlamda öğretmenlere ölçme ve değerlendirme okuryazarlığının kazandırılması ve bunun sürekli bir biçimde geliştirilmesi önemlidir (Savage, 2003). Burada ölçme ve değerlendirme okuryazarlığı olarak ifade edilmiş olan kavram, ölçme ve değerlendirmenin felsefesinin ve temel ilkelerinin kavranması, farklı ölçme ve değerlendirme teknikleri hakkında bilgi sahibi olunması, bu tekniklerin etkili bir biçimde kullanılması ve ölçme sonuçlarının program ya

da ders çıktıkları ile ilişkili olarak değerlendirilmesi konularındaki yetkinlik olarak özetlenebilmektedir (DeLuca & Klinger, 2010; Koh, 2011; Popham, 2009, 2011). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme okuryazarlıklarına bakıldığında, dersin doğası gereği bunun çok çaba ve zaman gerektirdiği açıktır. Dersin içeriğinde yer alan farklı disiplinlerin her birindeki hedeflere ulaşmak için farklı ölçme araçları kullanılması gerekmekte, beceri ve değerler de buna eklenince sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme okuryazarlıklarının ileri düzeylerde olması beklenmektedir (Myers, 2017).

Ölçme ve değerlendirme öğretmenlerin en önemli sorumluluk alanlarından biri olmakla birlikte, çoğu öğretmenin kendisini bu konuda yeteri hissetmediği ve yardıma gereksinim duyduğunu ifade ettiği bilinmektedir (Mertler & Campbell, 2005). Bunun sosyal bilgiler öğretmenleri açısından ne anlam ifade ettiğine yönelik olarak, sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarıyla bu kazanımları ölçme ve değerlendirme amacıyla uygulanan sınavların incelendiği araştırmanın sonuçları biçimsel ve içerik açısından iki şekilde ele alınmıştır. Sınav dokümanları biçimsel olarak incelendiğinde, çoktan seçmeli testler ağırlıklı olmak üzere doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme türü sorulara yer verildiği görülmektedir. Öğrencilerin kendi düşüncelerini açıklayabilecekleri, açık uçlu soru türlerine çok az rastlanmamıştır. Az sayıda kullanılan açık uçlu sorularda bir kavramın açıklanması ya da var olan özelliklerin aynen aktarılmasını isteyen kapalı uçlu soruların yer aldığı görülmektedir. Bu sonuç Çalışkan ve Kaşıkçı'nın (2010) çalışması ile benzerlik göstermektedir. Bu durumda sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme amacıyla kullanılan sınavların genel olarak bilişsel düzeyin anlama ve hatırlama basamaklarına yönelik olduğu ifade edilebilir. Stuff vd. (2009) tarafından sosyal bilgiler öğretmenleri ile gerçekleştirilmiş olan çalışmada, kısa cevaplar gerektiren soruların puanlanmasının daha kolay olmasını gerekçe olarak göstermiş olmalarından yola çıkarak benzer durumun bu çalışmanın katılımcıları için de mümkün olabileceği söylenebilir. Koh ve Luke (2009) ise; Singapur'da ilkökul sosyal bilgiler öğretmenlerinin diğer derslerin öğretmenlerine kıyasla öğrencilerin üst düzey düşünmelerini ve problem çözme becerilerini işe koşmalarını gerektiren, açık uçlu sorulardan daha fazla yararlandıklarını belirtmektedirler. Curry ve Smith'in (2017) çalışmalarının sonuçları da sosyal bilgiler öğretmenlerinin bilgiye yönelik olarak genellikle çoktan seçmeli testlerden ve performans söz konusu olduğunda da otantik değerlendirme tekniklerinden yararlandıklarını göstermektedir. Grant (2011), iki sosyal bilgiler öğretmenin derslerini gözlemleyerek gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında bu durumu ulusal düzeyde uygulanan sınavlar ile ilişkilendirmiş ve öğretmenlerin içeriği ele alış ve değerlendirme biçimlerinde bu sınavların etkili olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlerin neden tek tip ya da benzer soru tiplerini kullandıkları ve farklılaşma yoluna gitmedikleri sorgulandığında bunun farklı nedenleri görülmekle birlikte, Alkharusi vd. (2014) tarafından, Umman'daki öğretmenlerin değerlendirme profillerini ortaya koymaya yönelik olarak yapılan çalışmanın sonuçlarının göstermiş olduğu gibi, öğretmenler her ne kadar bu konuda olumlu tutuma sahip olsalar da farklı teknikler ve bunların uygulanması konularındaki bilgi eksiklerinin olması bu sonucu doğuran temel nedenlerden biri olarak görülmektedir. Bu da hem hizmet öncesinde hem de hizmet içi süreçte öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme açısından desteklenmeleri gereğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Yantim ve Wongwanich'in (2014) sınıf öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme yeterlilikleri ve okuryazarlıklarını belirlemeye yönelik çalışmasında da benzer sonuçlar ortaya konulmuş ve öğretmenlerin bu bağlamda düzeylerinin oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu çalışmada öğretmenler, ölçme ve değerlendirme konusunda daha yüksek yeterliğe sahip öğretmenlerin rehberliğinde iş birliğine dayalı ekip çalışmalarının yardımcı olacağını ifade ederek bir anlamda eğitimcilere yol da göstermişlerdir. Bu konuda öğretmenlere rehberlik edilmesi sadece öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme okuryazarlıklarının gelişimi açısından değil, öğrencilerin derse yönelik tutum, motivasyon ve başarı düzeylerinin artması açısından da yararlı olacaktır çünkü, Brookhart ve Durkin (2003) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde lise düzeyindeki sosyal bilgiler dersi bağlamında gerçekleştirilmiş olan çalışmanın sonuçlarının da ortaya koyduğu gibi, sınıftaki ölçme ve değerlendirme uygulamalarının türü (çoktan seçmeli sınavlar, performans testleri, açık uçlu sorular gibi) öğrencilerin motivasyonu, gösterdikleri çaba ve özgüvenleri ile ilişkilidir. Öğrenciler neler öğrendiklerini ifade ederken kendilerini daha yeterli gördükleri teknikler farklı olduğu için, ölçme ve değerlendirme sürecinde ne kadar farklı yöntem ve teknik kullanılırsa, özellikle de hedefe ulaşma noktasında tek bir sınav türünden değil de farklı soru türlerini içeren sınavlardan yararlanılırsa öğrenciler mevcut durumlarını ve gelişimlerini sergileyebilecekleri olanaklar edinmektedirler. Bu nedenle ölçme ve değerlendirme sürecinde öğretmenlerin farklı soru türlerinden ve ölçme araçlarından yararlanmaları öğrencilerin bireysel farklılıklarını ortaya koyabilmelerine de katkıda bulunacaktır.

Sınav dokümanları içerik açısından incelendiğinde; daha çok öğrenciyi merkeze alan ve günlük yaşamla doğrudan ilişkilendirilebilen kazanımlara sahip olan Birey ve Toplum öğrenme alanında, tüm sınıf düzeylerinde bilişsel alanın yanı sıra duyuşsal alanla da ilişkili kazanımlar olduğu görülmektedir. Sınav dokümanlarında ise genellikle üst düzey kazanımları ölçebilecek uygun sorulara yer verilmediği belirlenmiştir. Benzer durum Newmann (2006) tarafından da ele alınmış ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin üst düzey düşünmeyi ölçme ve değerlendirme konusundaki sorunlara ve karşılaştıkları engellerin belirlenmesi gereğine değinmiştir. Bu bağlamda kültür ve miras öğrenme alanı 5. sınıf düzeyinde daha çok günlük yaşamla ilişkilendirilmesi gereken kültürel öğelere odaklanmaktayken, bu düzeydeki kazanımların ölçülmesinde yine çoğunlukla bilgi düzeyinde ölçmelerin yapıldığı

görülmektedir. Bu öğrenme alanının 6. ve 7. sınıf düzeylerindeki kazanımlarında ilk Türk devletlerinden Osmanlı Devleti'nin son yıllarına kadar olan tarihini içeren geniş bir içerik bulunmaktadır. Bu içerik nedeniyle kazanımların çoğunun bilişsel alan hatırlama düzeyinde olduğu ve çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme soru türleri ile kazanımlara uygun ölçmelerin yapıldığı söylenebilir. Ancak öğrencinin analiz yapması ve çıkarımda bulunmasını gerektiren (7.2.2. ve 7.2.4.) kazanımları ölçmeye yönelik sorulara yer verilmediği düşünülebilir. Öğrencileri demokratik bir ülkenin aktif vatandaşları olarak yetiştirmeyi hedefleyen sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin eleştirel düşünmelerini, çıkarımda bulunmalarını, sorgulamalarını, analiz etmelerini, yeni ürünler ortaya koymalarını gerektiren sınavlara yer verilmediği sürece dersin genel hedeflerine ulaşılması mümkün olmayacaktır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınav dokümanlarının dersin genel hedeflerine yönelik olduğunun ve bu hedeflere ulaşma düzeyi hakkında bilgi verdiğinin söylenmesi güçtür. Otantik ölçme ve değerlendirmeye yer verilen sosyal bilgiler derslerinde ise hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin bakış açılarında ve eylemlerinde dikkate değer farklılıkların olduğu belirtilmektedir (Saye vd., 2018). Dolayısıyla öğretmenin farkında olarak ya da olmayarak (deneyimleri aracılığıyla) benimsemiş olduğu felsefe ve bakış açısı hem öğrenme-öğretme sürecini hem de bunun bir parçası olarak ölçme ve değerlendirme yaklaşımını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Bu nedenle öğretmenlerin benimsedikleri felsefe ile ölçme ve değerlendirme uygulamaları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmaların yapılması, onların programın temel felsefesine uygun olarak eğitilmelerinin sağlanmasında öğretmen yetiştiren kurumlara destek sunacaktır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınav dokümanları incelendiğinde sosyal ve duyuşsal kazanımların değerlendirilmesine yer verilmemiş olduğunun görülmesi, bu kazanımların elde edilme düzeyine yönelik olarak öğretmene, öğrencilere, velilere, eğitimcilere ve diğer paydaşlara sunulabilecek verilerin yetersizliği sonucunu doğurmaktadır. Beceri ve değer eğitiminin sürekli vurgulandığı ve buna yönelik çalışmaların ön plana çıktığı bir süreçte yapılanların etkililiğine yönelik veriler olumlu yönlerin olduğu kadar geliştirilmesi gereken yönlerin de ortaya konulması açısından önemli ve gereklidir. Dolayısıyla sosyal ve duyuşsal davranışları ölçen test maddelerine ve türlerine daha çok yer verilmesi üzerinde özellikle durulmalıdır (McKown, 2017). Öğretmenlerin sosyal ve duyuşsal hedefleri değerlendirmek için süreç içerisinde otantik ya da alternatif olarak tanımlanan ölçme araçlarından yararlanmış olabilecekleri ve bu nedenle de sınav dokümanlarında daha çok bilişsel kazanımları ölçmeye yöneldikleri de ihtimal dahilindedir. Bu da ölçme ve değerlendirmeye yönelik olarak dönem ya da yıl boyunca kullanılan farklı yöntem ve tekniklerle ilgili daha ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyulduğu gerçeğini ve bu yöndeki çalışmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yararlandıkları ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği de araştırılması gereken konular arasında yer almaktadır. Bu nedenle de gerek hizmet öncesinde gerekse hizmet içi dönemde ölçme ve değerlendirmenin felsefesi ve temel ilkeleri başta olmak üzere farklı düzeylerdeki kazanımlara ilişkin öğrenci başarısının ölçülmesi aşamasında farklı yöntem ve tekniklere neden gerek duyulduğu üzerinde önemle durulmalıdır. Bu da her okulda bir ölçme ve değerlendirme uzmanının görevlendirilmesi ve bu uzmanın öğretmenlerle iş birliği içerisinde çalışması ile mümkün olabilir.

Genel olarak incelenen sınav dokümanlarında üst düzey kazanımları ölçmeye yönelik uygun soruların yer almadığı iddia edilebilir. Bu durumda da öğretim programındaki üst düzey kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediğini belirleyebilecek uygun sınavların hazırlanıp hazırlanmadığı sorusunu akla getirmektedir. Bu durum Azrak'ın (2017) belirttiği gibi öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme okuryazarlık düzeylerinin yeterli seviyede olmamasından kaynaklanabilir. Bu nedenle öğretmenlere hizmet öncesi ve hizmet içi dönemde ölçme ve değerlendirme eğitimlerinin verilmesi önerilebilir. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ODSGM) tarafından hazırlanan soru örneklerinin yaygınlaştırılarak öğretmenlerin kullanılmasının sağlanması, yine MEB tarafından il bazında kurulacak Ölçme ve Değerlendirme Merkezleri'nin öğretmenleri destekleyici faaliyet ve etkinliklerde bulunması yaşanan sorunların çözümü için önemli adımlar olacaktır. Bunun yanı sıra öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme tercihlerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi üzerine çalışmalar yapılması da bu konudaki uygulamaların iyileştirilmesi açısından etkili olacaktır. Clark (2015) tarafından da belirtilmiş olduğu gibi, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme sürecinde kullandıkları yöntemler ve ölçme araçları öğretmenlik mesleğini algılayış biçimlerine göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle öğretim ve öğrenme kavramlarına bakış açıları, dolayısıyla da neyin, nasıl öğretileceğine bunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin nasıl test edileceğine yönelik algılarının belirlenmesi, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme sürecindeki davranışlarının değerlendirilmesinde önemli veriler sunacaktır. Ayrıca, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmeye yönelik tutumlarının da farklı yöntem ve teknikleri tercih etme ve kullanma konusundaki davranışlarını etkilediği bilinmektedir (Quilter & Gallini, 2010). Bununla birlikte hem öğretmene hem de öğrenciye yeterli dönüt sunacak ve niteliğin artırılmasına yönelik iyileştirmeler yapmaya olanak sağlayacak göstergelerin ortaya konulmasına aracılık yapacak bir ölçme-değerlendirme sürecinin ortaya konulması çok zaman gerektirmektedir (Myers, 2017).

Öğretmenlerin daha çok bilgi ve kavrama düzeyinde sorulara ve çoktan seçmeli ya da kısa cevap gerektiren sınavlara yer vermelerinde ulusal ölçekli sınavların ve başarının bu sınavlardaki başarıyla eşdeğer görülmesinin etkisinin büyük olduğu düşünülmektedir. Grant (2007) da benzer soruna değinmiş ve ABD ölçeğinde sosyal

bilgiler öğretmenlerinin ders içeriklerini de bu sınavlara göre belirlediklerini ve sınavlarda daha çok karşılaşılan konulara yer verdiklerini belirtmiştir. Bu durum ise öğretmenlerin sahip oldukları yeterlilikleri etkin bir biçimde kullanmalarının önüne geçmekte, öğretimin ve ölçme-değerlendirmenin tek tipleşmesine neden olmaktadır (Au, 2011). Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri de benzer konular üzerine yoğunlaşmakta ve ulusal ölçekli sınavların kendilerini içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme boyutlarında sınırlandırdığını ve öğretime ve öğrenci başarısını değerlendirmeye ayırmaları gereken zamanın büyük bölümünü öğrencileri bu sınavlara hazırlayacak testler hazırlamakla geçirdiklerini ortaya koymaktadır (Abrams vd., 2010). Bu da öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde üst düzey düşünmeye yönelik etkinliklerle karşılaşma olasılıklarını azaltmaktadır (Willis, 2007). Öğretmenlerin ulusal ölçekli sınavları göz ardı edemeyecek olmaları gerçeğini kabul eden Vogler ve Virtue (2007), bunun dersin genel hedeflerini unutturmaması gerektiğini belirtmektedirler. Bu durum sosyal bilgilerin temelini atan ülke olan ABD’de de benzer sorunlar yaşandığını ve bunun çözümüne yönelik tartışmaların sürdüğünü göstermektedir. Türkiye’de de bu yönde çalışmalar hem sosyal bilgiler eğitimcileri hem de MEB bünyesinde gerçekleştirilmeli ve gereken önlemler alınmalıdır. Dolayısıyla sosyal bilgiler dersi ile hedeflenenlere gerçek anlamda ulaşılabilmesi ve başarının sınavların ötesine geçerek gerçek yaşamla ilişkilendirilebilmesi için ulusal ölçekli sınavların temel amaç olmasının sağlanması için MEB liderliğinde adımların atılması gerekmektedir. Aksi takdirde, hizmet öncesinde ya da hizmet içi süreçte ne kadar nitelikli eğitim sunulursa sunulsun, bunun öğretmenler tarafından sınıf içine yansıtılması mümkün olmayacaktır. Bunun yanı sıra velilerin ve dolayısıyla da öğrencilerin ulusal sınavlarda yer verilmeyen dersleri önemsemiyor olmaları gerçeği de unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Abrams, L. M., Pedulla, J. J., & Madaus, G. F. (2010). Views from the classroom: Teachers' opinions of statewide testing programs. *Theory Into Practise*, 42(1), 18-29.
- Alleman, J., & Brophy, J. (1999). The changing nature and purpose of assessment in the social studies classroom. *Social Education*, 63(6), 334-337.
- Alkharusi, H., Aldhafri, S., Alnabhani, H., & Alkalbani, M. (2014). Educational assessment profile of the teachers in the Sultanate of Oman. *International Education Studies*, 7(5), 116-137.
- Au, W. (2009). Social studies, social justice: W(h)either the social studies in high-stakes testing? *The Education Quarterly*, 36(1), 43-58.
- Au, W. (2011). Teaching under the new Taylorism: High-stakes testing and the standardization of the 21st century curriculum. *Journal of Curriculum Studies*, 43(1), 25-45.
- Azrak, Y. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Bordoh, A., Eshun, I., Quarshie, A. M., Bassaw, T. K., & Kwarteng, P. (2015). Social studies teachers' knowledge base in authentic assessment in selected senior high schools in the central region of Ghana. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 1(3), 249-257.
- Brookhart, S. M., & Durkin, D. T. (2003). Classroom assessment, student motivation, and achievement in high school social studies classes. *Applied Measurement in Education*, 16(1), 25-54.
- Candur, F. (2007). *Öğretmenlerin fen ve teknoloji öğretimi, kullanılan ölçme-değerlendirme yöntemleri ve bu yöntemlerin öğretim sürecindeki önemi hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Chapman, D., & Adams, D. (2002). *The quality of education: Dimensions and strategies*. Asian Development Bank.
- Clark, J. C. (2015). "My assessment didn't seem real": The influence of field experiences on preservice teachers' agency and assessment literacy. *Journal of Social Studies Education Research*, 6(2), 91-111.
- Curry, K., & Smith, D. (2017). Assessment practices in social studies classrooms: Results from a longitudinal survey. *Social Studies Reserach and Practice*, 12(2), 168-181.
- Çalışkan, H., & Kaşıkçı, Y. (2010). The application of traditional and alternative assessment and evaluation tools by teachers in social studies. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 4152-4156.
- Çelikkaya, T., Karakuş, U. & Öztürk Demirtaş, Ç. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 57-76.
- DeLuca, C., & Klinger, D., A. (2010). Assessment literacy development: Identifying gaps in teacher candidates' learning. *Assessment in Education: Principle, Policy & Practice*, 17(4), 419-438.
- Ezer, F., & Ulukaya, Ü. (2018). Self efficacy perceptions of social studies teachers about measurement and evaluation in education. *International Journal of Education & Literacy Studies*, 6(4), 85-92.
- Gelbal, S. & Kellecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 135-145.
- Grant, S. G. (2007). High-stakes testing: How are social studies teachers responding? *Social Studies*, 71(5), 250-254.
- Grant, S. G. (2001). An uncertain lever: Exploring the influence of state-level testing in New York State on teaching social studies. *Teachers College Record*, 103(3), 398-426.
- Holt, M. (2000). The concept of quality in education. In C. Hoy., C. Bayne-Jardine & M. Wood (Eds.), *Improving quality in education* (pp.1-9). Falmer Press.
- Kabapınar, Y. & Ataman M. (2010). İlköğretim sosyal bilgiler (4-5. sınıf) programlarındaki ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 9(2), 776-791.
- Kankam, B., Bordoh, A., Eshun, I., Kweku Bassaw, T., & Korang, F. Y. (2015). Teachers' perception of authentic assessment techniques practice in social studies lessons in senior high schools in Ghana. *International Journal of Educational Research and Information Science*, 1(4), 62-68.
- Kellaghan, T., & Greaney, V. (2001). *Using assessment to improve the quality of education*. UNESCO: International Institute for Educational Planning.
- Kesten, A. & Özdemir, N. (2010). Sosyal bilgiler öğretim programının ölçme-değerlendirme boyutunun öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 223-236.
- Koh, K. H. (2011). Improving teachers' assessment literacy through professional development. *Teaching Education*, 22(3), 255-276.

- Koh, K., & Luke, A. (2009). Authentic and conventional assessment in Singapore schools: An empirical study of teacher assignments and student work. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 16(3), 291-318.
- Kumar, R. (2011). *Araştırma yöntemleri yeni başlayanlar için adım adım araştırma rehberi* (Çev. Ö. Çokluk, G., Şekercioğlu & H. Atak). Edge akademi. (Orijinal çalışma 2011 yılında yayımlandı.)
- Letina, A. (2015). Application of traditional and alternative assessment in science and social studies education. *Croatian Journal of Education*, 17(1), 137-152.
- McKown, C. (2017). Social-emotional assessment, performance and standarts. *The Future of Children*, 27(1), 157-178.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Ed. S. Turan). Nobel. (Orijinal çalışma 2009 yılında yayımlandı.)
- Memişoğlu, H. (2012). İlköğretim 4-5 sosyal bilgiler ders programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 2146-9199.
- Mertler, C. A., & Campbell, C. (2005, Kasım 11-15). *Measuring teachers' knowledge & application of classroom assessment concepts: Development of the "assessment literacy inventory"* [Paper presentation]. The Annual Meeting of the American Educational Research Association, Canada.
- Myers, J. (2017). *Assessment and evaluation in social studies classrooms*. https://www.learnalberta.ca/content/esass/html/pdf/assessment_and_evaluation_in_social_studies_classrooms.pdf
- Newmann, F. M. (2006). Higher order thinking in teaching social studies. A rationale for the assessment of classroom thoughtfulness. *Journal of Curriculum Studies*, 22(1), 41-56.
- Ozga, J., Dahler-Larsen, P., Segerholm, C., & Simola, H. (2011). *Fabricating quality in education: Data and governance in Europe*. Routledge.
- Popham, W. J. (2009). Assessment literacy for teachers: Faddish or fundamental? *Theory Into Practice*, 48(1), 4-11.
- Popham, W. J. (2001). *The truth about testing: An educator's call to action*. Association for Supervision and Curriculum Development.
- Popham, W. J. (2011). Assessment literacy overlooked: A teacher educator's confession. *The Teacher Educator*, 46(4), 265-273.
- Ross, E. W., Mathison, S., & Vinson, K. D. (2014). Social studies curriculum and teaching in the era of standardization. In E. W. Ross (Ed.), *Social studies curriculum: Purposes, problems, and possibilities* (4th ed., pp. 25-50). New York Press.
- Quashigah, A. Y., Dake, G. Y., Bekoe, S. O., Eshun, I., & Bordoh, A. (2014). Evaluation of colleges of education social studies curriculum vis-à-vis the junior high school social studies curriculum in Ghana. *European Journal of Training and Development Studies*, 1(2), 1-13.
- Quilter, S. M., & Gallini, J. K. (2010). Teachers' assessment literacy and attitudes. *The Teacher Educator*, 36(2), 115-131.
- Savage, T. V. (2003). Assessment and quality social studies. *The Social Studies*, 94(5), 201-206.
- Saye, J. W., Stoddard, J., Gerwin, D. M., Libresco, A. S., & Maddox, L. E. (2018). Authentic pedagogy: Examining intellectual challenge in social studies classrooms. *Journal of Curriculum Studies*, 50(6), 865-884.
- Stufft, D. L., Bauman, D., & Ohlsen, M. (2009). Preferences and attitudes toward accomodations of traditional assessment in secondary social studies classroom. *Social Studies Research and Practice*, 4(2), 87-98.
- Şahin, M. & Atasoy, E. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 18-33.
- Şanlı, C. & Pınar, A. (2017). Sosyal bilgiler dersi sınav sorularının yenilenen Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(3), 949-959.
- Tahiroğlu, M. & Çetin, T. (2019). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi ve diğer duyuşsal süreçlerde ölçme ve değerlendirme: Sorunlar ve çözüme yönelik etkinlik önerileri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(38), 295-331.
- Taş, H. & Kiroğlu, K. (2018). 2017 ilkokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), 697-716.
- Tessmer, M. (1993). *Planning and conducting formative evaluations: Improving the quality of education and training*. Routledge.
- Torrance, H. (2007). Assessment as learning? How the use of explicit learning objectives, assessment criteria and feedback in post-secondary education and training can come to dominate learning. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 14(3), 281-294.

- Torrez, C. A., & Clauch-Lebsack, E. A. (2014). The present absence: Assessment in social studies classrooms. *Action in Teacher Education, 36*(5-6), 559-570.
- Vogler, K. E., & Virtue, D. (2010). "Just the facts, ma'am": Teaching social studies in the era of standards and high-stakes testing. *The Social Studies, 89*(2), 54-58.
- Wills, J. S. (2007). Putting the squeeze on social studies: Managing teaching dilemmas in subject areas excluded from state testing. *Teachers College Records, 109*(8), 1980-2046.
- Yantim, V., & Wongwanich, S. (2014). A study of classroom assessment literacy of primary school teachers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116*, 2998-3004.

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

Societies always set improvement aims and have to determine whether these are realized or not. This social norm is the process of revealing whether or to what extent there is progress and improvement. If there is a determined aim, the level of realization of these aims must be determined. Moreover; it is not only the determination of the level of achieving the aims, but the necessity of questioning the sufficiency of the point reached. Thus, it will be possible to ensure the continuity and up-to-dateness of the system by discussing the measures to be taken. From this point of view, it was aimed at examining the evaluations made in terms of achieving the aims of the social studies course and the measurement tools used for this purpose. When the literature is examined, it is seen that the studies on social studies curriculum and the implementation of these programs have touched on the measurement and evaluation dimension from different angles. In line with the problems encountered in the measurement and evaluation dimension of the social studies course, it is seen that it is important and necessary to reveal the knowledge levels and competencies of teachers regarding this issue and to consider them based on sample applications. Thus, it will be possible to re-design the pre-service and in-service teacher education programs. Therefore, this study has been put forward with the thought that the description of the situation through the analysis of the measurement tools used by social studies teachers will be fruitful for the sake of needs-analysis. Accordingly, given the aims that are tried to be achieved in the Turkish Education System, it is seen that the curricula for each course are prepared and implemented in line with the general goals determined by the Ministry of National Education. These teaching programs have been updated frequently in recent years and the changes required by the current time are tried to be reflected in the programs. The competence of teachers in terms of measurement is not only provided through the pre-service education but also through in-service education. When the literature is examined in these two stages, generally negative results and comments are encountered. Measurement is the only way to determine whether the education and training carried out has achieved its goals. It is a necessity to make a healthy measurement in terms of both the curriculum and the teacher competencies. In this direction, the competencies that teachers should have for different assessment and evaluation approaches and their applications in this direction are important. In addition, considering the nature of the social studies course, teachers should go beyond the cognitive level and use measurement tools that will address different levels of affective and psychomotor domains. When the social studies curriculum is examined, it is clear that most of the gains cannot be evaluated with tests that include multiple choice or short answer items.

The aim of this study is to examine the appropriateness of the exam questions used to determine the level of acquisition by the students in the teaching program at the 5th, 6th, and 7th grade levels. For this purpose, answers were sought for the following sub-questions:

- 1- Are exam questions prepared for "Individual and Society" and "Culture and Heritage" learning areas of the 5th grade social studies course appropriate to determine the level of realization of the outcomes?
- 2- Are the exam questions for the 6th grade social studies course in the learning areas of "Individual and Society" and "Culture and Heritage" appropriate to determine the level of realization of the outcomes?
- 3- Are the exam questions prepared for the 7th grade social studies course "Individual and Society" and "Culture and Heritage" learning areas suitable for determining the level of realization of the outcomes?

2. METHOD

In this study, with an interpretative point of view, the exams prepared by the teachers were described and the status of compliance with the level of attainment was determined. For this reason, the research is designed according to the basic qualitative research model. Within the scope of this research, it is aimed at describing and interpret the measurement tools applied within the scope of social studies course. The documents that constitute the working group of this research consist of the exams applied within the scope of social studies course in ten different provinces in the fall semester of the 2018-2019 academic year. In the 5th, 6th and 7th grades, out of sixty exam papers, twenty of them were selected for the study group of the research. Social studies teachers in different cities of Turkey, who have easy access opportunity for the types of documents has contacted to request the exam papers. Teachers were requested for the exam papers used in the fall semester of the 2018-2019 academic year. It was aimed at determining whether the examinations were prepared to cover the objectives in the unit of "Individual and Society" and "Culture and Heritage" taught in the fall semester in terms of annually plans at the relevant grade. Documents that were overlapped with the content validity of the relevant learning areas were selected to be analyzed. Exam documents obtained within the scope of the research were subjected to content analysis. Exam questions were analyzed and classified by two different social studies educators using the questionnaire form developed for the analysis of the data. Exam documents were analyzed separately in terms of grades and units. In this analysis study, an outcome-question relationship was established, and then the level of measurement of the

outcome of the problem was determined by the experts. In the data analysis process, a consensus was established among experts in terms of classification.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

The success or impact of a curriculum depends on the level of achieving its outcomes. This indicates the importance of the measurement and evaluation dimension. In general, enactment of the curricula is on the basis of constructivist approach in Turkey and in turn it was aimed at determining which curricula are enacted in size and measurement and evaluation for the sake of the formal arrangements around on these evaluations. In the case of social studies, which is a multi-disciplinary field, it is necessary to use different measurement tools to determine the level of achieving the goals of knowledge, skill and value.

When documents are examined formally, it is seen that there are questions such as true-false, gap-filling, matching, mainly multiple-choice tests. There are very few open-ended question types where students can explain their own thoughts. It is seen that there are closed-ended questions requested to explain a concept or to exactly convey the existing features as well as the few open-ended questions.

When documents were examined in terms of subject-matter (content); in the unit of Individual and Society which objectives are for more student-centered and has objectives that can be directly associated with daily life, it is seen that there are gains that are related to the affective domain as well as the cognitive domain at all grades, which could be evaluated by the student's self-expression or observation. It was determined that the documents of exam papers generally did not include appropriate questions that can measure high level achievements.

The Culture and Heritage learning area focuses on cultural elements that can be associated with daily life at the 5th grade level. In measuring the gains at this level, it is seen that measurements are mostly made at the level of knowledge. In the 6th and 7th grade levels of this learning area, there is a wide content including the history from the first Turkish states to the last years of the Ottoman Empire. Because of this content, it can be said that most of the acquisitions are at the cognitive domain recall level, and multiple choice, true-false, filling the blanks, matching question types and measurements are prepared for the sake of the outcomes. However, it was seemed that there were no questions to measure the objectives (7.2.2. and 7.2.4.) There needs for the student to analyze and make inferences. In the social studies course, which aims to train students as active citizens of a democratic country, it will not be possible to achieve the general objectives of the course unless there are exams that require students to think critically, make inferences, question, analyze, and produce new products. For this reason, it is difficult to say that the exam documents of social studies teachers are aimed at the general goals of the course and give information about the level of achieving these goals.

In general, it was determined that there were no questions, which met the criteria for high level achievements in the exam papers. Thus, the exams in this criteria could be determined whether the higher level achievements in the curriculum have been done or not.

For the further suggestions in the lights of this study, it could be said to deliver the teachers the lectures of measurement and evaluation in the period of pre-service and in-service. In addition, ensuring the use of teachers by disseminating the question samples prepared by the Ministry of National Education General Directorate of Measurement, Assessment and Examination Services and the measurement and evaluation centers to be established by the Ministry of Education on the provincial basis, will be important steps to solve the problems encountered. In addition, conducting studies on determining the factors that affect teachers' assessment and evaluation preferences will also be effective in improving practices in this area.

Steps should be taken under the leadership of the Ministry of National Education to ensure that national-scale exams are the main goal in order to achieve the goals of social studies course in real terms and to relate success to real life beyond exams. Otherwise, it will not be possible for teachers to reflect this in the classroom, no matter how much qualified education is offered before or during the in-service process. In addition, it should not be forgotten that both parents and students are not enough meticulous about their the lessons, which is not in the scope of the national exams.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazar 1'in araştırmaya katkı oranı %50, yazar 2'nin araştırmaya katkı oranı %50'dir.

Yazar 1: Araştırmanın tasarlanması, veri analizi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, raporlaştırma.

Yazar 2: Araştırmanın tasarlanması, veri analizi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, raporlaştırma.

DESTEK ve TEŐEKKŐR BEYANI

Araştırma konusunun ortaya çıkış aŐamasındaki katkısı için Prof. Dr. Ufuk Karakuş'a, hazırlamış oldukları sınav dokŐmanlarını paylaŐan sosyal bilgiler Őđretmenlerine ve geçerlik-gŐvenirlik sağlamak amacıyla gŐrŐŐlerini paylaŐan uzmanlara destek ve katkılarından dolayı teŐekkŐrlerimizi sunarız.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kiŐisel yŐnden bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada herhangi bir çıkar atiŐması yer almamaktadır.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZNI

Yapılan bu çalışmada ‘‘YŐksekŐđretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği YÖnergesi’’ kapsamında uyulması belirtilen tŐm kurallara uyulmuştur. YÖnergenin ikinci bŐlŐmŐ olan ‘‘Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler’’ başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. İnsanlardan veri toplanmamış yalnızca dokŐman analizi gerçekleŐtirilmiŐtir.